

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra biologie a environmentálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Život a dílo Kašpara hraběte ze Šternberka
Life and work of Kaspar count of Sternberg
Barbora Pařízková

Vedoucí práce: doc. RNDr. Vasilis Teodoridis, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Biologie, geologie a environmentalistika se zaměřením na
vzdělávání — Dějepis se zaměřením na vzdělávání

2024

Prohlášení

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Život a dílo Kašpara hraběte ze Šternberka* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

.....

Barbora Pařízková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce doc. RNDr. Vasilisovi Teodoridisovi Ph.D. za jeho trpělivost a cenné rady, které mi věnoval při psaní této práce.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je rešeršního charakteru a zaměřuje se na život a dílo Kašpara M. Šternberka, jednoho z nejvýznamnějších vědců 19. století. První část práce popisuje jeho osobní život a rodinný původ, vzdělání a vědecké aktivity v kontextu jeho doby. Ve druhé části práce jsou rozebrána jeho konkrétní díla, která ovlivnila nejen tehdejší společnost, ale i moderní vědu v oblasti botaniky, geologie a paleontologie, a to v evropském i světovém přesahu a představují dnes skutečné evropské dědictví.

Klíčová slova: život, dílo, Kašpar Maria Šternberk, botanika, geologie, paleontologie, Česká republika

ABSTRACT

This bachelor thesis is of a research nature and focuses on the life and work of Kaspar M. Sternberg, one of the most significant scientists of the 19th century. The first part of the thesis describes his personal life and family background, education, and scientific activities in the context of his time. The second part of the thesis analyzes his specifically selected works, which influenced not only the society of that time, but also modern science in the fields of botany, geology, and paleontology, both in European and global contexts, representing true European heritage today.

Keywords: life, work, Kaspar Maria Sternberg, botany, geology, paleontology, Czech Republic

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Historie rodu Šternberků	8
2.1	Česká větev.....	9
2.2	Významné osobnosti z rodu Šternberků.....	10
3	Politická a kulturní situace doby	11
3.1	Osvícenství	11
3.2	Hospodářská situace v Rakousko-Uhersku.....	12
4	Život Kašpara M. Šternberka.....	13
4.1	Rodinní příslušníci.....	13
4.2	Vzdělání.....	14
4.3	Počátky botanického výzkumu.....	15
4.4	Konec duchovní kariéry.....	17
4.5	Návrat do Čech a vědecká činnost.....	18
4.6	Vlastenecké muzeum.....	23
4.7	Závěr života	28
5	Rozbor vybraných děl Kašpara Maria Šternberka	30
5.1	Revisio Saxifragarum iconibus illustrata, 1810.....	30
5.2	Revisio Saxifragarum iconibus illustrata, 1822.....	33
5.3	Revisio Saxifragarum iconibus illustrata, 1831.....	34
5.4	Pogednánj o Bylinářstwj w Čechách	35
5.5	Versuch einer geognostisch-botanischen Darstellung der Flora der Vorwelt.....	39
5.6	Nástin dějin českého hornictví.....	42
6	Závěr	47
7	Seznam použitých zdrojů a literatury	48
8	Obrázky.....	50
9	Seznam příloh.....	51

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá životem českého přírodovědce Kašpara Maria Šternberka a jeho odkazem v oblasti přírodních věd. Šternberk, žijící v 18. a 19. století, byl významnou postavou vědeckého a kulturního dění své doby. Jeho zájem a výzkum se zaměřoval především na botaniku, geologii a paleontologii. Předložená bakalářská práce se zaměřuje na stručnou analýzu života Kašpara hraběte ze Šternberka, včetně jeho raného vzdělání, rodinného zázemí a profesního vývoje. Dále zkoumá jeho příspěvky a objevy v přírodních vědách, jako například jeho práci na systematickém třídění rostlin a objevení nových druhů. Práce také analyzuje jeho přínos k poznání geologického složení a historie českého území, a to především prostřednictvím paleontologických výzkumů. Ve druhé části se práce zabývá stručnou analýzou šesti vybraných Šternberkových děl, která byla vybrána tak, aby nejlépe charakterizovala specifickou etapu jeho života.

Další důležitou součástí této práce je zkoumání Šternberkovy role v podpoře vědeckého výzkumu a kulturního rozvoje, neboť Šternberk je znám jako významný mecenáš své doby, který finančně podporoval vědce a umělce. Dále sehrál významnou roli při zakládání Národního muzea, ve kterém byla následně uložena jeho paleontologická sbírka.

Cílem této bakalářské práce je poskytnout komplexní pohled na život a odkaz Kašpara Maria Šternberka v oblasti přírodních věd, a to formou analýzy jeho některých vědeckých publikací, které významně přispěly k rozvoji přírodních věd. Důležitým aspektem předložené práce je i charakteristika významu jeho sbírek, které dodnes představují cenný zdroj pro další výzkum. Výsledky analýzy jsou následně prezentovány v kontextu doby, ve které Šternberk působil, a také v souvislosti s aktuálními poznatky v přírodních vědách. Tato práce je rešeršního charakteru a přispívá k lepšímu porozumění Šternberkova přínosu a významu pro vědecký a kulturní rozvoj v českých zemích. Šternberkovy přínosy v oblasti přírodních věd jsou širší veřejností často přehlíženy a jeho jméno zůstává v pozadí ve srovnání s jeho slavnějšími současníky.

2 Historie rodu Šternberků

Pro pochopení poměrů, ve kterých Kašpar Maria vyrůstal, je potřeba přiblížit historii jeho rodiny, která měla na jeho výchovu, ale hlavně na jeho vzdělání a pozdější kariérní úspěchy zásadní vliv.

Rod Šternberků je starobylým českým a moravským panským, později hraběcím rodem, jehož počátky sahají až do 12. století. Vydobyl si význačné postavení ve společnosti a tento vliv si udržel až do 20. století. Jak zmínil Pavel Juřík ve své knize Šternberkové, jedná se o „*jediný rod v českých zemích, o němž je známo, že již odedávna patřil k panskému stavu*“ (Juřík, 2013). První zmínky o rodu Šternberků pocházejí z 12. století, přičemž prvním doloženým předkem je Diviš z Divišova. Velice známá je také legenda o Jaroslavovi ze Šternberka, který měl roku 1241 porazit Tatary u Olomouce. Jako první jej ve své kronice z roku 1541 zmiňuje Václav Hájek z Libočan. Jak ale víme, tato kronika obsahuje spoustu nepřesností a výmyslů. Václav Hájek pravděpodobně čerpal z kroniky svého předchůdce Přibíka Pulkavy z Radenína, kronikáře doby Karla IV., který ve svém díle líčil vítězství nějakého „pána ze Šternberka“ nad Tatary. Dnes již víme, že se bitva neodehrála proti Tatarům, ale proti Kumánům, a také že se jí místo Jaroslava pravděpodobně zúčastnil jeho otec Zdeslav z Divišova, nicméně někteří historikové připouštějí, že se této bitvy mohl zúčastnit i sám Jaroslav (Pokluda, 2012). Zajímavostí je, že se legenda o Jaroslavovi ze Šternberka ve své, nejspíš nepřesné verzi dostala i do podvrženého *Rukopisu královédvorského*:

„ ...

*Ve vlasti, kdě Olomúc vévodí,
jesti tamo hora nevysoká,
nevysoká, Hostajnov jěj imě.
Máti Božia divy tamo tvoří.*

...

*Tateré je lútým davem hnáti.
Aj, ta Jaroslav jak orel letě:
tvrdú ocel na mohúcéch prsech,
pod ocelí chrabrost, udatenstvie,
pod helmiciú velebyster věhlas.*

...

*Jaroslav ves ve krvi s ořem sbrocen
mečem Kublajevica zachváti,
ot ramene šúrem kyčlu protče,
takož spade bezduch mezi mrchy.*“ (Rukopis královédvorský, 2011).

Během 13. století se rod rozvíjel, a v druhé polovině tohoto století byla založena dvě hlavní sídla rodu – hrad Český Šternberk na Sázavě a Šternberk na severní Moravě. Tyto hradní komplexy daly vzniknout dvěma hlavním větvím rodu, české a moravské. Zatímco česká větev prosperovala i nadále, moravská část vymřela již v 16. století (Vlasák, 1901).

Během husitských válek, probíhajících na českém území v 1. polovině 15. století, patřili čeští Šternberkové k největším nepřátelům kalicha. Petr Konopištský ze Šternberka dokonce roku 1414 doprovázel olomouckého biskupa Jana Železného, který měl svědčit proti Janu Husovi, do Kostnice. Petr Konopištský padl roku 1420 v bitvě u Vyšehradu, kde bojoval proti husitům na straně krále Zikmunda Lucemburského (Juřík, 2013). Ovšem ne všichni Šternberkové se přikláněli na stranu krále, například Aleš Holický do Kostnice doprovázel samotného Jana Husa. Jeho neteř, Kunhuta ze Šternberka, se poté stala první manželkou budoucího krále Jiřího z Poděbrad.

Navzdory tomu, že někteří Šternberkové pověsili roku 1415 své pečeti na stížný dopis králi v reakci na mistrovo upálení a poté se aktivně podíleli na podpoře kališníků, obecně se rod Šternberků považuje za velké příznivce církve.

2.1 Česká větev

V 15. století došlo k rozdělení české větve Šternberků na větev holickou a konopištskou. První zmíněná vymřela na začátku 18. století. Konopištská větev prosperovala a v 17. století se rozdělila na dvě podjednotky, a to zelenohorskou a častolovickou větev. Zástupci konopištské větve Šternberků žijí dodnes. Příslušníci konopištské větve se do dějin zapisovali v různých oblastech, kulturních, vědních, či politických.

V průběhu let získali Šternberkové významné posty v církevní i světské sféře. V 16. a 17. století získali hraběcí titul a několik členů rodiny bylo vyznamenáno Řádem zlatého rouna. Patřil mezi ně například Adolf Vratislav hrabě ze Šternberka či František Filip, který se stal nejvyšším hofmistrem císařovny Marie Terezie. V 19. století vynikli Kašpar Maria a František Josef Šternberkové, kteří stáli u zrodu Národního muzea a byli aktivními během období národního obrození (Juřík, 2003).

Rodina však čelila konfiskacím majetku během 2. světové války a po roce 1948. Po roce 1989 byla část majetku vrácena rodině, která se hlásila k české národnosti. Některá z rodových sídel, jako Český Šternberk, Jemniště aj., jsou dnes veřejnosti přístupná.

Heraldickým symbolem rodu je osmicípá zlatá hvězda na modrém poli, kterou jako společný erb využívaly všechny větve rodu. Stern znamená v němčině hvězda, berg je německy hora, odtud tedy pochází název celého rodu.

Osmicípou hvězdu můžeme dodnes nalézt ve znacích měst spojených právě se Šternberky (Znaky rodů českých, časopis Společnosti přátel starožitností českých, <http://www.historie.hranet.cz/heraldika/pdf/kral1902.pdf>).

V příloze č. 1 nalezneme rodokmen Konopišťských ze Šternberka.

2.2 Významné osobnosti z rodu Šternberků

Kašpar Maria patří bezpochyby k významným představitelům svého rodu. Níže přidávám výčet vybraných rodinných příslušníků, abychom si udělali představu o tom, jak významný rod Šternberkové skutečně byli, a že někteří představitelé dosti zásadně ovlivňovali dění nejen v českých zemích.

Albrecht starší ze Šternberka, žijící ve 13. století, byl zakladatelem moravské větve rodu Šternberků. Jeho otcem byl Zdeslav ze Šternberka, zakladatel rodových sídel Český a Moravský Šternberk.

Kunhuta ze Šternberka byla první z manželek pozdějšího českého krále Jiřího z Poděbrad, kterého si vzala údajně kolem roku 1440, kdy zastával funkci vůdce východočeského landfrýdu.

Oldřich Adolf Vratislav ze Šternberka působil téměř 20 let v úřadě nejvyššího purkrabí Českého království. Získal také titul císařského komořího a tajného rady, následně v roce 1687 obdržel i Řád zlatého rouna.

Václav Vojtěch ze Šternberka se na přelomu 17. a 18. století vyšplhal na vrchol několika nejvyšších úřadů v rámci správy Českého království a je mu přisuzována iniciativa k výstavbě zámku v Troji. Jeho nejvýznamnějším oceněním se stává udělení Řádu zlatého rouna v roce 1699.

František Filip ze Šternberka byl dlouholetým nejvyšším hofmistrem císařovny Marie Terezie a také držitel Řádu zlatého rouna.

Leopold II. ze Šternberka, narozen v roce 1811, byl rakousko-uherský generál, císařsko-královský komoří a tajný rada. Za své zásluhy obdržel několik vojenských řádů, jako například Řád Marie Terezie, Řád černé orlice a později i Řád zlatého rouna (Juřík, 2003).

3 Politická a kulturní situace doby

Mladý hrabě přicházel na svět do politického neklidu a válkami zmítaného prostředí 18. století, kdy české země zažívaly výrazné nepokoje. Pruská, saská, bavorská i francouzská vojska opakovaně vpadala do Čech a působila zde utrpení a zkázu trvajících celkem třicet dlouhých let. Období míru, následující po sedmileté válce, která skončila v roce 1763, nemělo bohužel dlouhého trvání a v dalších letech na našem území probíhala vlna selských povstání, která navazovala na předešlé špatné zacházení s nevolníky. Tyto nepokoje reflektovaly sociální a ekonomické nerovnosti té doby a představovaly výraz odporu proti panujícím poměrům (Tinková, 2022).

Je nutné si uvědomit, že v podstatě po většinu Šternberkova života probíhaly v Evropě různé války, které více či méně ovlivňovaly jeho život. Byly jimi například francouzské revoluční války v letech 1792 až 1802 nebo napoleonské války v letech 1803 až 1815 (Im Hof, 2001).

3.1 Osvícenství

Nicméně 18. století nebylo pouze obdobím válek a povstání. Od poloviny tohoto století se do českých zemí rozšiřovaly nové filozofické myšlenky západní Evropy, vyvolané objevy v přírodních a exaktních vědách. Odmítaly tradiční církevní dogmata a zvykové tradice jako řešení církevních problémů. Místo toho stavěly na principu přirozeného práva, které mělo být řešeno rozumovou úvahou a v souladu s přirozenými zákonitostmi. Jedná se o století tzv. racionalismu a osvícenství.

Osvícenské ideály rozšířily svůj vliv z Francie a Anglie po celé Evropě, a dokonce překročily práh amerického kontinentu. Významné osobnosti té doby formovaly novou éru, odvracející se od starých myšlenkových vzorců, a věřily v možnost vytvoření nového, svobodnějšího a dokonalejšího světa. Minulost vnímali jako gotické a barokní temno, ve kterém se církev snažila zatemňovat náboženskou vírou lidskou mysl a tím jí znemožňovala vidět svět takový, jaký je (Haulbert, 1986). Ideály rovnosti, svobody a

pokroku, spojené s osvícenskými myšlenkami, nakonec vyvrcholily Velkou francouzskou buržoazní revolucí (Halada, 1984).

3.2 Hospodářská situace v Rakousko-Uhersku

Tyto tehdy nové myšlenky měly vliv na pojetí povinností vládnoucích vrstev, zejména panovníků. Státem řízenými prostředky měla být zajištěna lepší životní úroveň, vzdělání a blahobyt všech obyvatel. Tyto myšlenky našly ohlas i u dvora císařovny Marie Terezie, vládnoucí v letech 1740 až 1780, která se snažila reagovat na těžkou hospodářskou situaci monarchie způsobenou válkami a výdaji na vojenství. Dluhy státu narostly natolik, že došlo k zavedení několika správních a hospodářských reforem, které měly posílit zemědělství a průmyslovou činnost. Také výchovný systém prošel změnou, protože školství bylo považováno za prostředek k dosažení hospodářské prosperity. Na univerzitách byla zavedena výuka přírodních a exaktních věd, jejichž znalosti poté mohly být uplatněny v praxi (Majer, 1988).

4 Život Kašpara M. Šternberka

K. M. Šternberk (viz obr. 1) se narodil v Praze 6. ledna roku 1761 hraběti Janu Nepomuku I. ze Šternberka a jeho choti Anně Josefě Krakowské z Kolowrat. Byl nejmladším z osmi dětí, ze kterých se pouze polovina dožila dospělého věku (Palacký, 1868).

Obr. 1, portrét Kašpara M. Šternberka od Alexandra Clarota, 1818, zdroj:
https://www.lib.cas.cz/casopis_informace/kaspar-sternberk/

4.1 Rodinní příslušníci

Kašparův otec Jan Nepomuk (1713–1798) se za svůj život zúčastnil několika válek; nejprve již jako mladík bojoval s Turky, poté se na straně Marie Terezie utkal s Prusy. V bitvách utrpěl několikrát zranění hlavy, což mělo za následek ukončení jeho vojenské kariéry a nastartování té politické. Stal se zemským komořím, ale jeho zálibou bylo stále vojenství. Jak zmiňuje sám K. M. Šternberk, otec při každé příležitosti rád vyprávěl své vojenské zážitky z bitev, i když byly většinou prohrané (Palacký, 1868).

Choť Jana Nepomuka Marie Anna Josefa Krakovská z Kolowrat (1726–1790) byla velice vzdělanou ženou. Mluvila a psala výborně francouzsky, německy a italsky, v pozdějších letech se pak naučila anglicky. Měla oblibu ve francouzské literatuře a znala se osobně například s Johannem Wolfgangem Goethem. (Palacký, 1868).

Jejich nejstarší syn, Jan II. Nepomuk (1752–1789), byl pilným a nadaným studentem. Ve volných chvílích se zajímal zejména o dějiny, zvláště ty české, ke kterým ho vedl jeho

učitel František Martin Pelcl, český historik, spisovatel a pedagog, který je veřejnosti známý svými spisy. Po svém otci choval lásku k vojenství, avšak na radu rodičů vystudoval práva na pražské univerzitě, aby „*v případě, že by mu vojenská kariéra v budoucnu nevyhovovala, mohl být zemi užitečný i v civilní službě*“ (Palacký, 1868). Kašpar Maria o vztahu s nejstarším bratrem ve svém životopise mluví velice pozitivně, a i přes značný věkový rozdíl k němu starší bratr choval velkou lásku.

Druhorozený Jáchym (1755–1808) byl také vychováván Františkem Martinem Pelclem. Kašpar Maria o něm mluví jako o velice geniálním člověku. Oproti staršímu z bratří neměl Jáchym takovou morálku a disciplínu. Své učitele často frustroval tím, že se v hodinách věnoval věcem odlišným od toho, co se právě vyučovalo. Nezávisle a bez jakéhokoli vedení se věnoval studiu mineralogie a chemie. Byl to právě on, kdo přivedl malého Kašpara k zájmu o minerály. Často ho totiž využíval jako svého asistenta při různých alchymistických pokusech, když nebyl dvorní mistr k dispozici (Palacký, 1868).

4.2 Vzdělání

Jelikož pocházel Kašpar z aristokratické rodiny, dostávalo se mu patřičného vzdělání. Ovládal plynně francouzštinu, němčinu a také češtinu, kterou pokládal za svůj mateřský jazyk. Dále se musel naučit latinu kvůli studiím na univerzitě. Jelikož byl nejmladším synem, neměl nárok na rodové dědictví po otci a vzhledem ke svému původu měl na výběr pouze dvě kariérní cesty, po kterých se vydat – stát se vojákem nebo knězem, jelikož tato dvě povolání byla jako jediná v té době vhodná pro někoho tak vznešeného postavení. Nakonec se vydal na dráhu teologického učení (Majer, 1988). Již v jedenáctých letech života mu na přímluvu panovnice Marie Terezie udělil tehdejší papež Kliment XIV. kanovníckou prebendu v kapitule ve Freisingu a díky hraběti Khevenhüllerovi poté další v Řezně (Palacký, 1868).

V roce 1777 nastoupil na univerzitu v Praze, kde se věnoval studiu filozofie. Roku 1779 jej úspěšně dokončil a již tentýž rok se vydal studovat do Říma. Při své cestě si udělal zastávku ve Vídni, kde mu byla poskytnuta audience u císařovny. Ta na něj velice zapůsobila, jelikož ho překvapila svým, řekněme, svobodomyšlenkářstvím, když K. M. Šternberkovi řekla, že „*vzdělání, které získá v Itálii, může použít i v jiném povolání, pokud nebude chtít setrvat v duchovní funkci*“ (Palacký, 1868). Svá studia v Římě zakončil v roce 1782, poté se vydal do Řezna, kde se uvolnilo místo kanovníka. Tím se ale bohužel

stát nemohl, nedovršil tehdy věku 24 let, proto získal funkci starší kandidát. Kašpar Maria v Řezně ještě nějaký čas pobýval a poté se vrátil zpět do Čech, kde se připravoval na převzetí kanovnícké funkce, jakmile dosáhne potřebného věku. V roce 1785 se konečně dostal do věku, kdy mohl vstoupit do řezenské kapituly. O rok později začal pracovat pro řezenského biskupa jako dvorní a komorní rada a následně byl také přijat do kapituly ve Freisingu (Hanuš, 1921).

4.3 Počátky botanického výzkumu

Mladý Šternberk se často vracel do Čech. Vládla zde velmi pozitivní kulturní atmosféra, díky které na počátku 80. let 18. století začaly prosperovat různé vědní obory. Centrem těchto kulturních změn se stala Společnost pro rozvoj matematiky, vlasteneckých dějin a přírodních věd, která byla založena kolem roku 1772. Později, v roce 1784, přijala název Královská česká společnost nauk. Tato společnost, začala vydávat své vlastní vědecké periodikum s názvem Pražské učené zprávy. Kašpar Šternberk se s touto institucí seznámil díky svému bratrovi Jáchymovi a díky němu se začal účastnit kulturního dění a vědeckého života (Majer, 1988). V tomto období se seznámil s předními českými osobnostmi – Josefem Dobrovským, Tadeášem Haenkem a dalšími. Od roku 1783 měl na Šternberka zásadní vliv pražský lékař a přírodovědec Jan Majer, autor první vědecké práce o vltavínech, u kterého byl Kašpar později v učení. I nadále se ale věnoval své církevní kariéře. Díky té se mu naskytlo spoustu příležitostí podívat se do různých evropských metropolí a setkat se se spoustou zajímavých osobností. Význam pro něj měla například cesta do Paříže v roce 1787, na které se osobně setkal nejen s hlavními představiteli vědců a myslitelů té doby, ale i s králem Ludvíkem XVI. a jeho chotí Marií Antoinettou. Zaujala ho hlavně atmosféra tehdejší předrevoluční Paříže (Haubelt, 1988).

Když byla roku 1790 založena Botanická společnost v Řezně, Kašpar Maria se stal jedním z jejích členů. Nejdříve nebyl příliš aktivní, ale poté (od roku 1797) začal přispívat svými články do jejího časopisu. Díky členství v této organizaci mohl Kašpar Maria navázat styky s předními evropskými vědci, byli jimi například Alexandr Humboldt, A. Chamisso, J. Liebigem, Ch. J. Duval a další (Majer, 1988).

Musíme si ale říci, že se K. M. Šternberk v této době věnoval přírodním vědám ještě pouze jako svému koníčku, nadále proto usiloval o postupu ve své duchovní kariéře. Vše se změnilo v době vypuknutí revoluce ve Francii. Zvláště špatně na Šternberka zapůsobila

reakce vídeňské vlády na tyto události, jelikož byla zavedena tvrdá censura děl francouzských a německých osvícenských spisovatelů a následně roku 1792 byla tato censura aplikována na všechnu zahraniční odbornou literaturu. Šternberk v tomto období dojížděl do Čech pouze při závažných událostech, např. při úmrtí členů rodiny, jinak pobýval v Řezně (Majer, 1988).

Nenabíjme ovšem dojmu, že do této doby žádná knižní censura neexistovala. V Čechách ji do jisté míry roku 1781 zrušil až Josef II., syn Marie Terezie, jak zmiňuje František Martin Pelcl ve svém díle Paměti: „*Všecky dobré knihy byly zapověděny a tím pokrok ve vědách tak zdržen, že my Češi jsme byli od sousedů považováni za samé nevědomce a hlupáky a že námi bylo opovrhováno. Mniši jim přidělení snažili se zákazem cizích knih zavést opět v Čechách barbarství 12. a 13. století a ještě více: zabrániti, aby se nepřišlo na jejich úskoky a podvody. Ale moudrým názorům Josefa II., poslaného Bohem, budiž dík, že tito utlačovatelé ducha byli odstraněni a vyhlazeni. Sláva mu! Těšte se, Čechové, nyní můžete jako jiní národové svůj rozum vzdělávati, volněji mysliti a psáti, v dobrých knihách vědomosti shromažďovati a ukázati, že také vy máte schopnosti!*“ (Pelcl, 1931).

Revoluční ohlasy, které se šířily z Francie, začaly zasahovat do Kašparových záměrů, přinášeli totiž odpor vůči starému režimu, šlechtě a duchovenstvu. Tato skutečnost donutila Šternberka, aby se zamyslel nad budoucností jeho původních plánů. Vítězství revolucionářů a reakční represe jej přivedli k závěru nepokračovat ve své dosavadní duchovní cestě, a naopak se přiklonit ke dráze přírodovědce. Již v této době uvažoval Kašpar Maria o opuštění duchovenského stavu, avšak nejspíše rozmluvy od přátel a existenční zajištění tyto úvahy na čas zahnały (Majer, 1988).

Po rozhodnutí směřovat své kariérní kroky v rámci přírodních věd, nebylo Šternberkovi zcela jasné, kterým směrem se má jeho výzkum ubírat. Na počátku jeho cesty stáli hrabě François Gabriel de Bray a botanik Amaury Duval, které K. Šternberk potkal v ulicích Řezna, když se vraceli z botanické exkurze. Duval mu nabídl, že by ho mohl seznámit se základy botanické práce. Díky tomuto setkání se určil směr, kterým se Kašpar Maria v přírodních vědách později vydal (Haubelt, 1988). Sám Šternberk o setkání s Duvałem mluví takto: „*Profesor Duval mi nabídl, že mi dá lekce. Považoval jsem to za znamení Boží prozřetelnosti a příští neděli jsem se zúčastnil své první lekce. V tomto studiu jsem pokračoval s největším západem, spojil jej s lesnickou vědou, založil v nedalekém takzvaném Weitingském lese lesní školku, kde jsem sám se svým myslivcem pěstoval*

všechny lesní rostliny, kterým se daří v německém podnebí, dále chodil na časté výlety se svými novými botanickými přáteli a zase jsem ožil.“ (Palacký, 1868).

Mimo botaniku našel Kašpar Maria oblibu také v mineralogii a geologii. Jak zmiňuje ve svém životopise, v červenci roku 1795 navštívil s bratrem Jáchymem hrabství Werdenfels, kde řezenské biskupství plánovalo obnovit již dávno zaniklé dolování. Naskytla se mu zde příležitost poznávat alpskou flóru, ale také možnost zkoumat odlišnosti granitových skal od vápencových stěn atd. Projevoval zájem nejen o jednoduché geologické pozorování, ale i o chemické pokusy, například tzv. galvanické pokusy (Haubelt, 1988).

Ve středu jeho zájmu ovšem podle všeho stále figurovala botanika. Poměrně brzy získal dovednost v oblasti rostlinného systému Karla Linného, jehož dílo *Genera Plantarum* (Linné, 1737) se stalo základem pro botanické názvosloví. Od roku 1779 začal psát krátké statě z botanických exkurzí do časopisu vydávaného již zmíněnou Botanickou společností. V té době brzy zaujal vedoucí postavení. Sídlo této společnosti bylo následně přesunuto do botanické zahrady, kterou Šternberk založil (Haubelt, 1988).

Roku 1810 vydal Kašpar Maria Šternberk svou první obsáhlou latinskou monografií *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata* (Šternberk, 1810), která byla poté ještě doplněna dvěma suplementárními svazky z roku 1822 (Šternberk, 1822) a 1831 (Šternberk, 1831). Druhá část bakalářské práce se kromě jiného věnuje právě tomuto dílu, zabývajícím se rostlinnými druhy z rodu lomikámen.

4.4 Konec duchovní kariéry

V roce 1802 došlo k předání levého Porýní Francii, což zahrnovalo i Mohuč, tradiční sídlo kurfiřství a metropolitního arcibiskupství. Bylo proto nutné vybudovat nové správní centrum. Novým sídlem se stalo Řezno a viceprezidentem řezenské vlády byl jmenován Šternberk. Bylo to správné rozhodnutí, jelikož se rychle osvědčil jako schopný politik. Díky jeho nové funkci zajistil také podporu pro několik vědeckých iniciativ, včetně založení katedry botaniky a lesnického učiliště na řezenském lyceu. V dalších letech byl jedním z kandidátů na pozici zástupce arcikancléře, s čímž ovšem nesouhlasila papežská kurie kvůli Šternberkovým reformním názorům na církevní instituce. Nakonec bylo místo obsazeno kardinálem Josephem Feschem. Po Napoleonově vítězství u Slavkova a rozpadu Svaté říše římské se Šternberk rozhodl nadobro odstoupit z politiky a věnovat se

plně svým vědeckým zájmům. V roce 1806 byla založena Akademie věd v Řezně, kde se stal prvním prezidentem (Hejková, 2012). Během následujících let se věnoval vědeckým výzkumům, prováděl přírodovědecké exkurze a podporoval kulturní aktivity. Jak uvádí Josef Haubelt ve své knize: „*Běh politických událostí donutil K. Šternberka, aby se zcela zřekl společenských důsledků a možností svého postavení preláta katolické církve.*“ (Haubelt, 1988).

V roce 1808 umírá Kašparův poslední žijící bratr Jáchym. Jelikož si spolu bratři byli velice blízcí, Kašpara tato zpráva jistě velmi zarmoutila. Musel se ujmout rodinného dědictví, jelikož zůstal jediným žijícím mužským potomkem.¹ Kašpar se dlouho rozhodoval, zda má zůstat v Řezně, nebo odjet zpět do Čech. Při rozhodování mu pomohl fakt, že byla při rakousko-francouzském sporu zničena jeho řezenská botanická zahrada; rozhodl se tedy vrátit do Čech (Palacký, 1868).

4.5 Návrat do Čech a vědecká činnost

Kašpar Maria trvale přesídlil do Čech v létě roku 1810. Jeho sídlem se stal zámecký objekt na Březině u Radnic, jehož stavbu započal jeho bratr Jáchym. Na dostavění zámečku nový majitel sám dohlížel. Přesunul sem nejen svou knihovnu z Řezna, ale také své herbáře a veškeré mineralogické sbírky. Prakticky ihned po svém příjezdu nechal v okolí zámku založit botanickou zahradu s několika skleníky, určenými pro pěstování cizokrajných rostlin. Šternberk kromě zámku a jiných objektů zdědil také doly na černé uhlí, ve kterých se nacházely četné otisky pravěkého rostlinstva v radnických slojích (Majer, 1988). Své železné a uhelné doly procestoval se dvěma přírodovědci, se kterými se v té době seznámil; byli jimi horníř Lindacker a důlní měřič Preissler. První zmíněný byl mineralog, druhý botanik a entomolog. Byli to právě oni, kteří Šternberka upozornili na zkamenělé nálezy v jeho dolech. Při těchto cestách Kašpar Maria poprvé v životě viděl rostlinné zkameněliny v jejich přirozeném prostředí (Palacký, 1868). To jej jako botanika začalo velice zajímat, zároveň to pro něj představovalo jednoduchý přístup ke studijním materiálům. Navíc výzkumu nejstarších projevů rostlinného života se v té době v Evropě okrajově zabývalo pouze pár jedinců (Majer, 1988).

¹ Jeho bratr Jan zemřel již v roce 1789 na infekční onemocnění.

V této době se Šternberk stále zabýval botanikou, jakožto jeho hlavním vědním oborem. Nově mohl ale základní znaky zkoumaných recentních rostlin porovnávat s jejich zkamenělými předchůdci, což mu umožňovalo zjišťovat jejich vývojové linie od prvohor až do současnosti (Němejc, 1939). Nenechme se ovšem nechat zmýlit, že se paleobotanikou zabýval poprvé. Na poli tohoto vědního oboru se začal angažovat již při své návštěvě Paříže na přelomu let 1804 a 1805. Během tohoto období napsal svůj první paleobotanický článek, který byl publikován v análech pařížského přírodovědeckého muzea. Šternberk se však neomezoval pouze na pravěkou flóru. V muzejních listech *Verhandlungen* publikoval také článek s názvem *Übersicht der Böhmen dermalen bekannten Trilobiten*, ve kterém se věnoval studiu vývoje českých trilobitů. Zájem o tyto vyhynulé tvory si udržoval i v následujícím období, během kterého napsal ještě spoustu článků, zabývajících se tímto tématem (Hejková, 2012).

Paleobotanika byla ovšem hlavním podoborem paleontologie, kterému se Šternberk věnoval. V roce 1820 vytvořil Kašpar Maria jeden ze svých nejvýznamnějších spisů, zabývajících se právě paleobotanikou. Bylo jím rozsáhlé dílo s názvem *Pokus o geologicko-botanické zpracování pravěké květeny* (Šternberk, 1820-1838).

Během prvních let pobytu v Čechách byl Šternberk často nucen cestovat do Prahy a Vídně kvůli rodinným a pracovním záležitostem. Díky tomu navázal a poté i udržoval osobní kontakty s předními evropskými přírodovědci, což dokládá bohatá korespondence ze zahraničí. Když trávil zimy v Praze, zapojoval se aktivně do okruhu učenců spojených s Královskou českou společností nauk, pokračujíc tak v tradici svého bratra Jáchyma. Mezi jeho významné kontakty patřil slavista Josef Dobrovský nebo například zakladatel pražského polytechnického ústavu František Josef Gerstner. Během válečných let v Evropě pobýval většinu času na svém sídle na Březině (Palacký, 1868).

Po porážkách francouzských armád (1814 a 1815) se Kašpar Maria rozhodl obnovit, a dokonce i rozšířit své cesty do ciziny, zejména pro získání informací o současném výzkumu v přírodních vědách. Při tehdy probíhající válce totiž nebylo možné toliko cestovat, nicméně ihned po ní procestoval K. M. Šternberk Bavorsko, Štýrsko a Tyrolsko, kde se aktivně účastnil botanických setkání. Ve svém úsilí podpořit přírodní vědy v Čechách se snažil překonat nedostatky výzkumu a výuky na pražské univerzitě, které byly do té doby ovlivněny praktickým směrem a reformami katolické církve (Majer, 1988).

Jeho zájem o historickou kontinuitu vedl k sestavení přehledu vývoje přírodovědného bádání od středověku až do 17. století. Záměrem byl pokus o identifikaci a následné terminologické sjednocení názvů rostlin, které byly v té době v Čechách známy. Jednalo se především o rostliny s léčivými účinky. Výsledkem byla dvoudílná německy psaná kniha vydaná v Rozpravách Královské české společnosti v roce 1818. Rok po vydání byla přeložena do češtiny Antonínem Puchmajerem a vyšla pod názvem *Pojednání o bylinářství v Čechách* (Šternberk, 1819). Jednalo se opravdu o vynikající dílo, ojedinělé svým uspořádáním a zaměřením. Tímto dílem Kašpar Maria ukončil jednu etapu své vědecké práce; tu botanickou. Když totiž dopisoval poslední strany své práce, byl již pevně rozhodnut, že cílem jeho další badatelské činnosti bude geologie a paleontologie (Majer, 1988).

Podněty, které Kašpara Šternberka přiměly, aby zabrousil i do jiných odvětví přírodních věd, nacházel zejména během léčebných pobytů v Teplických, Mariánských a Karlovarských lázních. Velice si ovšem oblíbil Františkovy Lázně, jelikož ho zaujal nedaleký přírodní útvar, kterým je Komorní Hůrka. Tato vyhaslá sopka, vzdálená od Františkových Lázní asi 3,5 km, poutala zájem spousty evropských přírodovědců již od sedmdesátých let 18. století. Tento zájem eskaloval na začátku 19. století, kdy proti sobě stály dvě teorie o tom, jak tato sopka vlastně vznikla. Výklad jejího složení a původu se stal klíčovým prvkem ve sporu mezi dvěma rivalizujícími teoriemi o povaze zemské kůry, a to plutonismem (podle řecko-římského boha podsvětí a ohně Plutona) a neptunismem (podle římského boha moří Neptuna). Hlavním bodem sporu byla nesouhlasná interpretace vzniku sopky – zda vznikala působením sedimentace oceánských vod či vulkanickou aktivitou. Během několika desítek let se sem sjela spousta tehdejších vědců, aby původ Komorní hůrky objasnili, avšak marně (Majer, 1988).

Na počátku 19. století sem několikrát zavítal Johann Wolfgang Goethe, který byl nejen výborným básníkem a spisovatelem své doby, ale i skvělým mineralogem a geologem. Ten prohlásil Komorní hůrku za „pravou sopku“, avšak poté svůj názor změnil a přiklonil se k teorii neptunistů. Nebyl si ovšem jist, zdali je původ této sopky skutečně objasněn, navrhl proto prokopat sopku soustavou štol a pořádně ji prozkoumat. Johann Wolfgang Goethe se uskutečnění tohoto plánu bohužel nedožil, po jeho smrti tento nápad zrealizoval až právě Kašpar Maria. Toho tato sopka zaujala natolik, že zde od roku 1818 studoval horniny a v dalších letech sem povolal několik horníků ze svých radnických dolů. Ti v souladu s jeho pokyny provedli sérii sond, vyhloubili svislou šachtu a razili

průzkumnou štolu. Díky tomu objevili hlavní přírodní jícen, který byl vyplněn čedičem – to bylo nezvratným potvrzením plutonistické teorie o vzniku Komorní hůrky. Získané poznatky Šternberk pravidelně prezentoval ve svých přednáškách a odborných člancích. Později byly štoly zavaleny, vchody i chodba, ústící na jižním úpatí, byly zavaleny nebo zazděny. Litinová deska s nápisem „DEN NATURFREUNDEN GEWIDMET v. G. K. STERNBERG, MDCCCXXXVII“² na místě portálu této chodby dodnes připomíná Šternberkovu dvacetiletou průzkumnou činnost v tomto přírodním útvaru (viz obr. 2, Hostička, 1970).

Obr. 2, Pamětní deska na Komorní hůrce, dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/komorni-hurka-kammerbuhl/detail>

Další vzpomínkou na výzkumnou práci vědců 19. století na Komorní hůrce je vytesaný reliéf hlavy J. W. Goetheho do černé čedičové skalky kousek od pamětní desky věnované Šternberkovi. Je zde nápis „GOETHE, DEM ERFORSCHER DES KAMMERBUHLES – 1808, 1820, 1822“.³

Nebyla to ovšem jen Komorní hůrka, co přitahovalo Šternberkův vědecký zájem. Pravidelně rozšiřoval své mineralogické a geologické sbírky, které postupně dosáhly rozsahu tisíců exemplářů. Od roku 1815 shromažďoval fosilní sbírku pozůstatků flory permokarbonského stáří. Tyto nálezy pocházely z různých lokalit, včetně Radnicka, a později byly přidány otisky zkamenělin ze slojí na Žacléřsku a Svatoňovicku. Je potřeba

² „přátelům přírody věnováno hrabětem K. Šternberkem, 1837“

³ „Na památku Goethových objevných prací na Komorní hůrce.“

si uvědomit, že Šternberkovo rozhodnutí zkoumat pravěké rostlinstvo vykazovalo rozpor vůči církevním dogmatům, která ovlivňovala představy o zaniklých organismech. Tento pohled byl respektován i Carlem Linném, který ve své systematice v roce 1735 vycházel z víry v boží stvoření. Studium „pravěkého“ rostlinstva tudíž do začátku 19. století nepřekročilo hranice sběru a popisu nálezů. Teprve s rozvojem paleontologie a geologie začal být chápán význam zkamenělin pro geologickou chronologii. Geologie jako vědní disciplína byla v letech 1780-1820 na samém počátku a vliv na její přeměnu ve skutečný vědní obor měla právě paleontologie, která prokazovala, že zatímco ve starších geologických vrstvách nalezneme pozůstatky dnes již vymřelých rodů, v mladších vrstvách se nachází organismy příbuzné těm nynějším. Právě zde se začala rodit představa o společném základu pravěkých a recentních forem života (Majer, 1988). Evoluční teorie se ovšem začala výrazně prosazovat až po vydání Darwinova díla *O původu druhů* v roce 1859 (Darwin, 1859).

Kašpar Maria tudíž stál při samém počátku geologické a paleontologické vědy, konkrétněji pak vědy paleobotanické, kterou si vybral jako svůj hlavní obor. Snažil se nebrat zřetel na tehdy mnohdy milné teorie a dogmata, které v 19. století silně ovlivňovaly směr bádání nejen v těchto zmiňovaných vědních oborech. Svě podklady pečlivě sbíral, uchovával, podrobně popisoval a srovnával mezi sebou, a i když on sám ještě k evoluční teorii nedospěl, byl jedním z těch, kteří k ní svými myšlenkovými proudy směřovali. Jako první například upozornil na fakt, že formování zemského povrchu, a i životní prostředí byly ovlivněny četnými chemickými a klimatickými změnami (Majer, 1988). Tato perspektiva, stávající se obecně platnou, byla obsažena v jeho rozsáhlém díle nazvaném *Pokus o geologicko-botanické zpracování pravěké květeny* (Šternberk, 1820), které se rychle proslavilo ve vědeckém světě po vydání v roce 1820. Toto dílo bylo vydáváno po částech do roku 1838 a bylo přeloženo do několika jazyků. Podrobněji tímto dílem zabývá druhá část práce.

V úvodu svého díla Šternberk (Šternberk, 1820), popsal rozsáhlou charakteristiku černouhelných, hnědouhelných a bituminózních formací v Evropě a v dalších dílech tento výklad doplňoval o nové poznatky ať už ze svého či jiného výzkumu. Jeho dílo se těšilo obrovskému ohlasu a Šternberk tak získal nabídky na spolupráci od přírodovědců z několika evropských zemí, zejména z Francie, Anglie a Německa. Díky tomu přišel nejen k mnoha tištěným pracím, ale i k vzorkům pravěkých organismů, které mu tyto spolupracovníci zasílali. Byla to jejich reakce na Kašparovo vyhlášení plánu na společný

geologický a paleontologický výzkum v rámci mezinárodní spolupráce, což představovalo jednu z prvních proklamací nadnárodního vědeckého bádání (Majer, 1988).

Šternberk se však neomezoval pouze na výzkum pravěké květeny, jak by se mohlo na první pohled zdát. Jak již bylo uvedeno, v menší míře se věnoval i dalšímu podobnému odvětví, a to paleozoologii. Prvotním podnětem, který jej vedl k tomu, aby se dále zabýval i tímto oborem, byl zájem evropských přírodovědců o druh českých trilobitů z okolí Prahy ve 20. letech 19. století. Nesouhlasné názory, zaměřené na jejich vývoj, přiměly Kašpara Šternberka k zveřejnění a vyobrazení soupisu všech nalezených typů trilobitů a přispěl k jejich klasifikaci. Během dalších let se k této problematice ještě častokrát vracel z důvodu kritiky zahraničních pojednání (Majer, 1988). Díky zásluhám, které získal Šternberk ve výzkumu těchto prvohorních organismů, jsou po něm dodnes pojmenovány dva druhy českých trilobitů – *Crotalocephalus sternbergi* (Boeck, 1827) a *Reedops sternbergi* (Hawle & Corda, 1847).

4.6 Vlastenecké muzeum

Kašpar Maria byl vždy přesvědčen, že mají přírodní vědy velký sociální význam, neboť jsou prostředkem k pokroku a k povznesení celé společnosti k vyšším cílům. Pořád proto přemýšlel, jak lidem přiblížit nejnovější poznatky a výsledky vědeckých bádání. Jediným východiskem, které připadalo v úvahu, bylo vytvoření muzea (Palacký, 1868).

Je třeba zmínit, že nebyl prvním, kdo chtěl tento nápad uskutečnit. Již v roce 1773 měli připravený koncept veřejného muzea spoluzakladatelé České soukromé učené společnosti⁴ mineralog a geolog Ignác Antonín Born František a český šlechtic Josef Kinský. Prostory tohoto muzea měly být dokonce umístěny uvnitř Pražského hradu, nicméně se tento plán neuskutečnil. Vzniklo pouze Museum nature pragense v Klementinu, což byl v podstatě kabinet přírodnin pro výuku na PřF UK. Kromě toho měli zámožní a ve vědě angažovaní (zpravidla šlechtici) často své vlastní sbírky (Haubelt, 1988).

Idea muzea vrtala Šternberkovi hlavou již před návratem do Čech. V tu dobu si lámal hlavu nad tím, jak zařídit, aby po smrti jeho sbírka přírodnin nezankla, jako to viděl u

⁴ Nejstarší sdružení českých vědců, vzniklo v roce 1769.

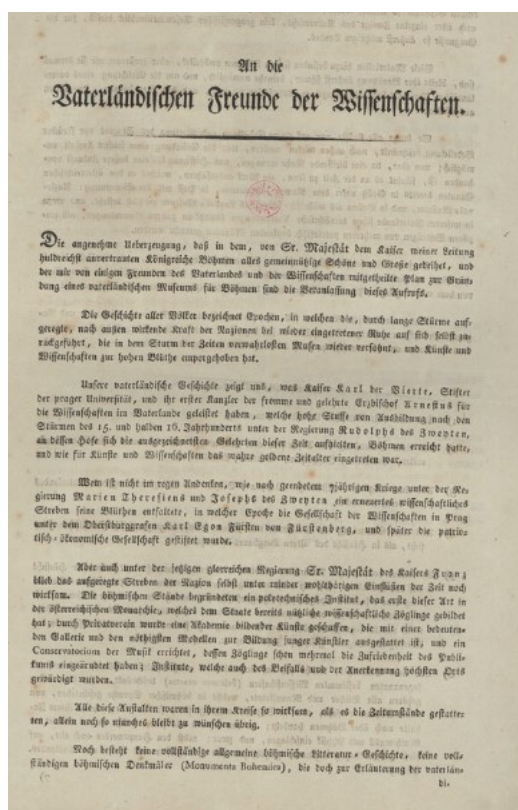
svých přírodovědeckých kolegů. Když byl ve funkci ředitele Akademie přírodních věd v Řezně, uvažoval nad tím, že právě té by mohl odkázat svůj léta sbíraný majetek. Vlivem okolností se však dostal zpátky do Čech, a proto se později rozhodl, že svou impozantní sbírku věnuje českému muzeu, které v tu dobu ještě neexistovalo, nicméně Šternberk doufal, že bude v blízké době založeno (Palacký, 1868).

Vzniku Společnosti vlasteneckého muzea v Čechách předcházela stať *Blitum capitatum*, sepsaná doktorem Nenningem v roce 1811. V prosinci následujícího roku tuto stať vydal časopis Hesperus (časopis Hesperus, 1812). Nenning zde poukazoval na potřebu vytvořit stejný ústav, jaký v té době vznikl ve Štýrském Hradci. Vydavatel Hesperu k tomu však otiskl svou poznámku, že jsou momentálně věci důležitější. Celou stať včetně poznámky k ní naleznete v příloze č. 2. Do této diskuse se poté vložil i K. M. Šternberk, nejdříve poznámkou *Dotazy, návrhy, přání k přírodovědě Čech* a poté *Prohlášením k protipřání* (časopis Hesperus, 1813). Oboje bylo vydáno časopisem Hesperus v roce 1813 (Haubelt, 1988).

Roku 1814 navštívil hrabě Šternberk již zmíněný muzejní ústav ve Štýrském Hradci. Jak sám uvádí ve svém životopise, koncepcí této muzejní instituce nebyl zcela nadšen. Účelem tohoto muzea byla totiž spíše podpora štýrské výrobní činnosti. Dále Šternberk zmiňuje, že v té době muzeum nebylo plně rozvinuto, ale že mu tato cesta poskytla návod na způsoby zřízení podobných ústavů (Palacký, 1868). Naše muzeum na svůj vznik ale muselo dalších pár let počkat, neboť ještě stále probíhaly teď už poslední etapy napoleonských válek, a tudíž na zakládání takovýchto institucí nebyl čas ani prostředky.

7. března roku 1816 se konalo zasedání Královské české společnosti nauk. Při této příležitosti padl návrh na vybudování přírodovědeckého muzea. Nejvyšší purkrabí hrabě Fr. Kolovrat-Libštejnský však doporučil se založením muzea ještě počkat (Nebeský, 1868). To se ovšem změnilo roku 1818, konkrétně 15. dubna, kdy zemská vlastenecká šlechta schvaluje návrh na vytvoření muzea a předkládá jej k podpisu nejvyššímu purkrabímu. Návrh svolání k veřejnému shromáždění příspěvků a následné stanovy vypracoval František Josef hrabě Klebelsberg s podporou svých příbuzných Františka Josefa hraběte Šternberka-Manderscheida a Kašpara Marii hraběte Šternberka. Text svolání byl zveřejněn v denním tisku, konkrétně 18. dubna v nepolitické příloze Krameriových Pražských novin pod německým názvem *An die vaterländischen Freunde der Wissenschaften* (viz obr. 3), následně byl 25. dubna 1818 zveřejněn Jungmannův

český překlad *Vlastenským přátelům věd umění milovaným*. První stanovy byly oficiálně schváleny císařem až v roce 1822, podle kterých muzeum spravovala nově vzniklá soukromá Společnost Vlasteneckého muzea v Čechách (e-sbírky, založení Národního muzea – provolání, <https://www.esbirky.cz/predmet/76571>).

Obr. 3, Úvodní strana dokumentu *An die vaterländischen Freunde der Wissenschaften*, dostupné z: <https://www.esbirky.cz/predmet/76571>

Sběry a dary, které lidé odkazovali nově vzniklému muzeu se nejdříve shromažďovaly v refektáři kláštera u sv. Jakuba na Novém městě, následně od roku 1819 v bytě profesora Steinmanna a v paláci hraběte Hartiga. Od podzimu roku 1819 se uchovávaly v přízemí bývalého Šternberského paláce na Hradčanech. Na tomto místě byly až do roku 1847, kdy se přestěhovaly do Nostického paláce na Příkopěch (Haubelt, 1988). Historicky prvním prezidentem výboru Společnosti byl v prosinci roku 1822 zvolen Kašpar Maria Šternberk a byl jím až do své smrti roku 1838. Kašpar Maria byl také mezi prvními dárci, muzeu odkázal všechny své mineralogické a geologické sbírky (celkový počet vzorků byl 8500), dále své herbáře čítající okolo 10 000 rostlin. Muzeum také získalo celou jeho odbornou vědeckou knihovnu, která obsahovala přes 4 000 svazků. Botanická část této knihovny je dodnes základem botanické knihovny Národního muzea. Po jeho vzoru

přicházeli i další dary věnované z řad české šlechty, dále i finanční příspěvky od vlastenců z českého venkova (Majer, 1988).

Jak již bylo řečeno, Šternberk Vlasteneckému muzeu odkázal všechny své geologické i botanické sbírky, včetně samotných jeho prací. Byl to opravdu obrovský dar a tyto sbírky vytvořily základ nově vzniklého muzea. K majetku, který Šternberk odkázal, náležela i již představovaná vědecká knihovna. Ta byla velice důležitou součástí, neboť obsahovala mnohé cenné knihy, které získal Šternberk nákupem či darem, a které se od té doby nedostaly už vůbec na trh a pokud ano, tak za ceny, které by si muzeum nemohlo dovolit.

Co se týče botanické části sbírky, tak jejím základem se stal herbář asi 10 000 druhů. Jednalo se převážně o evropské rostliny ve velmi dobrém stavu. Herbář však měl podle starších údajů obsahovat hlavně vzácné druhy – druhy ze vzdálenějších zemí, které Šternberkovi byly darovány jeho přáteli, např. německým básníkem a botanikem A. von Chamissoem. Podle všeho herbář neobsahoval v dostatečné míře české zástupce a bylo v něm jen málo rostlin pěstovaných na Březině. Šternberk to viděl jako velikou mezeru v jeho práci a měl proto potřebu doplnit majetek muzea i o herbář českých druhů rostlin. Údajně právě díky jeho přímlově byl muzeu již v roce 1818 darován Společný velký herbář Seidla, Berchtolda a Konrada (Skočdoplová, 1992).

V době tzv. zatímní správy muzea v letech 1818 až 1822, tudíž před oficiálním schválením nových stanov císařem, se Šternberk postaral o získání sbírky Tadeáše Haenkeho pro Vlastenecké muzeum. Haenke (viz obr. 4), český, německy hovořící lékař a botanik, se účastnil Malaspinovy expedice kolem Severní a Jižní Ameriky v letech 1790 až 1792. Z této cesty shromáždil Haenke kromě jiného hlavně herbář čítající kolem 4 000 druhů ve skoro 15 000 exemplářích, které poslal do Evropy. Sám se domů již nikdy nedostal, zemřel v Bolívii v roce 1817. Tato zásilka uvízla v Hamburku, jelikož nebyla zaplacená doprava, ale po složitém domlouvání a vyjednávání byla odkoupena muzeem za cenu dopravy a úložného. Sbíрка byla překvapivě docela dobře zachována, jen asi jedna třetina byla za tu dobu (sbírka zde byla uchována asi 25 let) napadena plísní a červotočem. Haenkeova sbírka je dodnes nejcennější součástí sbírek Národního muzea (Skočdoplová, 1992).

Obr. 4, Tadeáš Haenke, dostupné z:

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1795900>

Šternberk ovšem nezapomněl na to, že sbírka bez vědeckého zpracování je pouhým „mrtvým bohatstvím“, a jelikož Haenke nikdy nedostal příležitost svůj herbář zpracovat, chopil se toho právě Kašpar Maria. Na jaře roku 1822 navrhl, aby byl herbář zpracován a aby byly výsledky vydané tiskem. Různí vědci, čeští ale i evropští, poté vydávali zpracované části Haenkeova díla, například K. B. Presl, který výsledky zkoumané části poté uveřejnil v dílech *Symbolae Botanicae* (Praha, 1832) a *Epimeliae Botanicae* (Praha 1849) (Skočdoplová, 1992).

V roce 1823 Šternberkovi přibyl do muzejní sbírky další vzácný přírůstek – herbář F. A. Waldštejna s více než 800 položkami. Rostliny byly součástí díla Waldštejna a Kitaibela *Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae* (1799-1812), přičemž mnoho nově popsáných druhů z této sbírky má svůj výskyt i na Slovensku. K herbáři jsou přiloženy originální akvarely, připravené pro čtvrtý, nevydaný svazek díla (Skočdoplová, 1992).

Kromě již zmíněných důležitých herbářů, které se hraběti Šternberkovi podařilo pro Vlastenecké muzeum získat, byla sbírka obohacena o další vzácné kolekce nejen z Čech, ale i z Německa, Francie, Anglie a dalších zemí. Díky přírodovědci J. V. Helferovi získalo muzeum sběry z východní Indie, Ecklon a Krebs posílali sběry z jižní Afriky, Seiber z Austrálie, Kohout z Martiniku a Senegal, Cuming z Filipín a tak dále. Šternberkova píle při shánění těchto děl a materiálů je opravdu pozoruhodná, neboť až do roku 1843, což je 5 let po jeho smrti, stále docházely četné předplacené přírodovědecké přírůstky (Skočdoplová, 1992).

4.7 Závěr života

Ve 20. a 30. letech 19. století začal svět procházet rapidními změnami co se týče hospodářství a průmyslu. Vinu na tom měl hlavně velký přírůst obyvatel, což si vynutilo efektivnější změny v hospodářství. Průmysl zase přecházel od individuální výroby v manufakturách ke strojové velkovýrobě v továrnách. Větší poptávka znamenala potřebu urychlení výroby a vyšší distribuci produktů. Základním kamenem pro zvýšení efektivity průmyslu byla těžba a zpracování nerostných surovin – tedy hornictví a hutnictví. Tato dvě odvětví se přeorientovala z původní těžby drahých kovů, jako bylo zlato a stříbro, na těžbu železných rud a uhlí, které bylo potřeba na pohon parních strojů.

Kašpar Šternberk byl kromě přírodovědce samozřejmě šlechtic, kterému patřila spousta pozemků a majetku. To zahrnovalo i jeho doly na Radnicku. Právě zde dal mezi 20. a 30. lety 19. století otevřít několik nových uhelných dolů, které zásobovaly blízké železárny. Šternberk byl také velice angažován v problematice zemědělství. Netrvalo dlouho a roku 1826 byl jmenován prezidentem Vlastenecké hospodářské společnosti, založené již v roce 1767, která se danými problémy zabývala a prosazovala inovativní metody v oblasti zemědělství. V čele této společnosti zůstal Kašpar Maria až do jeho smrti. Dalším problémem, který v českých zemích panoval, a kterým se Šternberk ustavičně zabýval, byl rozvoj komunikace. V této oblasti považoval za nutné provést zásadní změny. Síť tzv. císařských silnic tvořilo v té době pouze několik hlavních obchodních tras, ostatní spoje byly pouze vozovými cestami, které se stávaly při nepříznivém počasí často neprůjezdné. Šternberk si uvědomoval opoždění českých zemí za jinými evropskými mocnostmi, a proto v roce 1826 podal nejvyššímu purkrabímu konkrétní návrhy na zlepšení. Kromě jiného navrhoval vystavět železniční trať vedoucí z Českých Budějovic do Prahy a odtud do Plzně, aby tak propojil průmyslové oblasti s energetickými zdroji v uhelných pánvích. Některé ze svých návrhů se snažil také sám uskutečnit. V roce 1827 se stal jedním ze zakladatelů akciové společnosti pro vybudování železniční trati z Prahy do Plzně. Tuto výstavbu jako její prezident po několik let vedl. Bohužel byla trať kvůli nedostatku finančních prostředků dovedena pouze do Lán a k polesí Píň u Křivoklátu. Celá trasa byla dokončena až roku 1862, dávno po Šternberkově smrti (Majer, 1988).

Jak již bylo zminěno, K. M. Šternberk byl vlastníkem několika uhelných dolů. Hornictví bylo v této době na opravdovém vzestupu, jelikož bylo základem pro další průmyslovou výrobu. Šternberk podpořil těžbu uhlí i několika přednáškami a statěmi, ve kterých uváděl, co znamená uhlí pro průmyslový rozvoj. Také se domníval, že se díky rozvoji

hornictví dokáže vyřešit nezaměstnanost v českých zemích. Navrhoval také například, aby byla zřízena tříletá škola, navazující na základní školu, určená pro vyučování předmětů z hornictví a hutnictví. Zde se mělo dva dny vyučovat teoretickým způsobem, ostatní dny měli mít žáci praktickou výuku v dolech, aby si osvojili manuální zručnost. Šternberkovy úvahy o perspektivách českého hornictví, které bylo oproti jiným zemím poměrně zaostalé, jej přivedly k myšlence sepsání retrospektivního vývoje hornictví na našem území. Rozhodl se sepsat dějiny hornictví, což mělo být jakousi analýzou technických podmínek v minulosti v porovnání s novějšími postupy. Měl to být podnět k řešení tehdejších aktuálních problémů, např. problému se zastaralými zákonnými normami atd. Tak vzniklo roku 1836, pět let od začátku sběru pramenného materiálu, dílo s názvem *Nástin dějin českého hornictví* (Šternberk, 1836). Ihned po vydání začal Šternberk pracovat na pokračování, které vyšlo roku 1838 pod názvem *Nástin dějin hornictví a báňského zákonodárství království Českého* (Šternberk, 1838) (Majer, 1988).

Během svých posledních let života Šternberk ustavičně pracoval na svých vědeckých pracích a organizačních činnostech. Kvůli jeho vysokému věku trávil většinu času v Karlových Varech či Mariánských lázních. Stále více se mu kazil zrak. Pořád však jezdil po Evropě a navštěvoval své vědecké kolegy, jelikož nechtěl ztratit kontakt s evropskou přírodovědou. I přes jeho úctyhodný věk stále plnil závazky, ke kterým se v minulosti zavázal, jezdil na zasedání výboru Společnosti vlasteneckého muzea, nevynechal jediné setkání Vlastenecké hospodářské společnosti. Na konci roku 1837, ve věku sedmdesáti šesti let napsal poslední zápis do svých pamětí. Na jaře roku 1838 již kvůli stále se zhoršujícím zrakovým problémům nemohl přečíst výroční zprávu Společnosti vlasteneckého muzea. V prosinci roku 1838 jej postihla mrtvice, jejíž následkem bylo ochrnutí levé poloviny těla. Šternberk bojoval další tři dny, avšak 20. prosince 1838 zemřel. Byl pohřben do rodinné hrobky v Horním Stupně a do rakve mu na jeho přání byla dána geologická kladívka a několik rostlin. O stěnu krypty byla také na jeho přání opřena fosilie pravěkého stromu, to vše mělo symbolizovat Šternberkovy největší vášně – geologii, botaniku a paleontologii (Majer, 1988).

5 Rozbor vybraných děl Kašpara Maria Šternberka

Druhá část předložené bakalářské práce přináší rozbor vybraných děl Kašpara hraběte ze Šternberka. Tato část je zasvěcena analýze šesti vybraných děl, které reprezentují určitou etapu života Šternberka.

Kašpar Maria Šternberk byl jednou z klíčových postav české vědecké scény 19. století, jehož tvorba a studie ovlivnily nejen místní vědecké zkoumání, ale i zkoumání celoevropské. Jeho díla jsou průkopnická v oblasti vědeckého výzkumu a zavedení nových teorií, přinášejících revoluční přínosy do biologického poznání. Jeho významný přínos spočívá také v tom, že vytvořil mnoho pojmenování a termínů, které se dodnes používají v biologických studiích.

5.1 Revisio Saxifragarum iconibus illustrata, 1810

Jako první práce analyzuje Šternberkovo rané významné dílo, které napsal ještě při pobytu v Řezně. Jedná se o dílo s názvem *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata* (Šternberk, 1810), což může být do českého jazyka volně přeloženo jako *Revize lomikamenů ilustrovaná obrázky*. Toto dílo patří do Šternberkovy rané tvorby a dle mého názoru se jedná o první významné dílo, které Kašpar Maria vydal. První část byla vydána v roce 1810, avšak autor s psaním této publikace začal již o několik let dříve, jak se dozvídáme z předmluvy, která je součástí díla. Při vydání nebyl s formou a celistvostí textu příliš nadšen, což také sám zmiňuje, a proto si slíbil, že vydání doplní během dalších let. To se mu skutečně povedlo a Šternberk dílo doplnil o spisy vydané v roce 1822 a 1831.

Toto dílo bylo vybráno, právě protože patří do Šternberkovy rané tvorby. Je o něm zmínka i v první části bakalářské práce, proto se v této části podrobí stručnému rozboru. Nejdříve je však potřeba alespoň stručně charakterizovat rod lomikamenů, pro lepší pochopení, čemu se Kašpar Maria ve svém spisu věnuje.

Stručná charakteristika rodu lomikamen

Lomikámen (*Saxifraga* L.) představuje rod vyšších dvouděložných rostlin z čeledi lomikamenovité (*Saxifragaceae*). Jedná se o vytrvalé byliny s jednoduchými listy a pětičetnými květy. Vyskytují se ve více než 470 druzích v Evropě, Asii, Severní Americe a jihoamerických Andách. Výskyt těchto rostlin je zpravidla závislý na vyšší nadmořské

výšce. V České republice lze nalézt celkem 6 druhů lomikamenů (Horný, 1985). Název lomikámen pochází z latinského *saxifraga*, což v doslovném překladu znamená skálolamač. Tato terminologie odkazuje na schopnost rostliny osidlovat skalnatá místa a prorůstat svými kořeny mezi skalami (Holub, 1968).

Šternberk se lomikameny pravděpodobně zabýval od své cesty s bratrem Jáchymem do Alp. Jeho dílo *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata* dosahuje dodnes obrovského významu, neboť je stále základnou pro nomenklaturu tohoto rodu. Jak velký byl význam této práce můžeme vidět i v tom, že zůstává stále několik druhů lomikamenů pojmenováno po něm samém. Jako příklad uvedu lomikámen chrupavčitý (*Saxifraga cartilaginea* Willd. Ex Sternb.) (viz obr. 5). Dále poté lomikámen křehký (*Saxifraga paradoxa* Sternb.), lomikámen bezlistý (*Saxifraga aphylla* Sternb.) či lomikámen Vandelliho (*Saxifraga vandellii* Sternb.).

Obr. 5, lomikámen chrupavčitý (*Saxifraga cartilaginea* Willd. Ex Sternb.), dostupné z:
<https://botany.cz/cs/saxifraga-cartilaginea>

Rozbor díla *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata* (1810)

Jak bylo již uvedeno, toto dílo bylo vydáno roku 1810 v Řezně, poté bylo doplněno o další dva svazky v letech 1822 a 1831. Je psáno latinsky.

Předmluva díla

Jako první se práce zaměřuje na vydání z roku 1810, ve kterém K. M. Šternberk věnuje dvě strany předmluvě, ve které zmiňuje, že se této práci začal věnovat už před několika lety. Měla být vydána již o rok dříve, než došlo k jejímu skutečnému vydání. Kašpar se v předmluvě omlouvá, že nemohl splnit své závazky tak, jak slíbil, poněvadž mu neustálé série nepokojů a válečných konfliktů znemožňovaly pokračovat ve své práci. Autor

udává, že byla situace příliš chaotická a komplikovaná, než aby byl schopen shromáždit veškeré potřebné rostliny pro pečlivé zkoumání a srovnávání, ať už na horách, kam často vyrážel, nebo dokonce aby se staral o jejich přepravu ze vzdálených částí světa. Následně se přidala ještě jedna nešťastná událost, kterou Kašpar Maria nazývá dokonce katastrofou. Autor o tom vypráví takto: „*Konkrétně dvacátý třetí dubnový den minulého roku byl pro celé město Řezno neštěstím; Botanický ústav a zejména má sbírka rostlin utrpěly obrovskou škodu, kterou se těžko a jen stěží podaří napravit. Mnoho vzácných rostlin a zejména tyto saxifragy, které jsem v předchozích letech sám pečlivě nasbíral v Alpách v Salcbursku, Štýrsku, Korutanech a na rakouských horách, buď byly rozšlapány nohama zuřícího vojáka nebo zcela zničeny požárem zimovišť rostlin.*“ (Šternberk, 1810). Kašpar Maria se po těchto nepříznivých vlivech rozhodoval, zda má své dílo vůbec zveřejňovat, nebo zda si jej má nechat „uzavřené ve svých skříních“, jelikož sám nebyl úplně spokojen s finální verzí. Nakonec se rozhodl pro zveřejnění své práce i přes její nedostatky, o kterých doufá, že je bude mít možnost v budoucnu napravit. Už tehdy tedy uvažoval o suplementu k této knize, který by mohl opravit chyby, které vznikly nešťastnou ranou osudu.

Další částí knihy je představení rodu *Saxifraga*, kterému autor věnuje deset stran textu. Tak jako celková znalost botaniky postupovala pomalu, také znalost rodu *Saxifraga* byla po většinu historie velice omezená. Jako příklad Šternberk uvádí Aristotelova žáka Theofrasta a jeho dílo *Historia Plantarum*, kde je uveden pouze jediný druh rodu *Saxifraga*, a to *Cotyledon*. Od spisovatelů 15. a 16. století bylo známo pouze asi osmnáct až devatenáct druhů rodu *Saxifraga*. Nové průzkumy, které byly v této době ve velkém rozpuku ukázaly, že se počet druhů zvyšuje. V Murrayově systému, který přepracoval Linného systém, bylo zaznamenáno téměř třicet osm druhů, ve Willdenowově revidované verzi se jejich počet zvýšil na čtyřicet devět a v tehdy nejnovějším Persoonově vydání se uvádí až sedmdesát druhů, což Kašpar Maria považoval za naznačení potřeby nové podrobnější klasifikace těchto druhů (Šternberk, 1810).

Charakteristika

V hlavní části této práce se Šternberk již věnuje konkrétním druhům rodu *Saxifraga*. U každého uvedeného druhu popisuje jeho orgány; jak vypadá kořen, listy, lodyha a květenství. Uvádí také, kde se dané rostliny vyskytují. Celkem zde popsal 133 druhů rostlin rodu *Saxifraga*.

V příloze č. 3 naleznete kompletní seznam všech druhů, kterými se Šternberk v této práci zabýval.

Ilustrace

V poslední části Šternberkovy práce naleznete ilustrace zmíněných druhů lomikamenů (viz obr. 6). Některé z ilustrací jsou kolorované, ostatní černobílé.

Obr. 6, ukázka ilustrace, *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata*, Řezno, 1810, dostupné z: <https://books.google.cz/books?pg=PR7&id=SjnpmgEACAAJ&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

5.2 Revisio Saxifragarum iconibus illustrata, 1822

Jak již bylo zmíněno, prvnímú textu *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata* (1810) se dostalo pokračování ve formě dvou svazků. První z nich vyšel roku 1822 v Řezně, druhý a zároveň poslední vyšel v Praze v roce 1931. Jedná se o doplnění prvotního svazku, jelikož s jeho podobou nebyl Šternberk spokojen. Ani při vydání suplementu v roce 1822 nenabyl uspokojení, a proto byla později vydána poslední třetí část. Nyní bude věnovat pár odstavců těmto doplňkům.

Předmluva

V předmluvě v díle z roku 1822 (Šternberk, 1822) Šternberk připomíná, že již v první publikaci sliboval, že aby se vyhnul veškerým pochybnostem a chybám, bude pracovat na vydání svazku navazujícího na ten předešlý, vydaný roku 1810. Od vydání prvního dílu uplynulo již 12 let, což je poměrně dlouhá doba. Šternberk se ve své předmluvě velice omlouvá, že museli čtenáři čekat tak dlouho, nicméně mu v cestě stál opět nespočet překážek, které brzdily celý proces. Hlavním důvodem byly války, které sužovaly zemi

až do roku 1816, a kvůli kterým bylo obtížné spolupracovat se zahraničními botaniky, kteří postupně objevovali nové druhy lomikamenů. Šternberk chce tímto suplementem doplnit informace a poupravit chyby, kterých se dopustil při sepisování původního svazku.

Obsah díla

Jak už tomu bylo i u předchozí části, Šternberk se zde věnuje popisu konkrétních druhů lomikamenů. Rostliny, kterými se zde Kašpar Maria zabývá, najdete vypsané v příloze č. 4. Drží se pořád stejného schématu, tudíž u vybraných druhů popisuje jejich orgány (list, lodyha, kořen, květenství). Dále Šternberk uvádí, kde se dá daný druh rostlin najít a například jak jej rozeznat od jemu podobných. Na konci díla jsou opět přidány ilustrace daných lomikamenů. Oproti předešlému vydání z roku 1810 zde najdeme výrazně méně rostlin, což je samozřejmě logické, vzhledem k tomu, že toto dílo slouží jako doplnění původního. Jsou zde uvedené rostliny, které se v minulém díle nevyskytovaly, také jsou zde opraveny nebo doplněny informace o některých druzích zmiňovaných v díle z roku 1810.

5.3 Revisio Saxifragarum iconibus illustrata, 1831

Posledním suplementem, kterým Šternberk doplňuje své původní dílo, je spis vydaný v Praze roku 1831. Zde shrnuje předchozí informace o lomikamenech a doplňuje předchozí svazky o nové poznatky a druhy lomikamenů.

Předmluva díla

V předmluvě díla Kašpar Maria čtenáři osvětluje, proč opět po delší době vydává již třetí díl svého spisu zaměřeného na lomikameny. Šternberk uvádí, že se od vydání prvního dílu *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata* zvyšoval počet známých druhů těchto rostlin den za dnem, díky nejrůznějším botanickým výzkumům po celém světě, a že se aktuálně od roku 1810 jejich stav téměř zdvojnásobil. Díky průzkumným cestám do nejrůznějších koutů světa jsou nám nyní známy další druhy z tohoto rodu, objevené například v andských oblastech v Jižní Americe či v nejvyšších horách východní Indie. Bylo tedy zapotřebí opět aktualizovat první dvě vydání o nové poznatky a objevené druhy. Tato kniha podle Šternberka vznikla také z důvodu snazšího dělení tohoto rozsáhlého rodu podle určitých pravidel a zákonitostí.

Obsah

Jak už asi můžeme předpokládat, poslední vydání se stylově nikterak neliší od jeho starších předchůdců. Toto vydání je nejobsáhlejší a celkově se zabývá 182 druhy rodu *Saxifraga*. Opět se zde nachází spousta již zmiňovaných druhů z předchozí děl, ale kniha je doplněna i o druhy nové, které Šternberk ve své třídílném spisu zmiňuje zcela poprvé. V příloze č. 5 naleznete opět seznam konkrétních druhů rodu *Saxifraga*, které se v knize vyskytují. Dílo je, stejně jako tomu bylo u jeho předchůdců, doplněno o spoustu kolorovaných i nekolorovaných ilustrací rostlin, které mají čtenáři přiblížit popisovaný vzhled jednotlivých rostlinných variet. Zajímavostí je, že se kromě rostlin z rodu *Saxifraga* zaměřuje i na tři druhy z rodu *Bergenia*, které také patří do čeledi lomikamenovité (*Saxifragaceae*). Jedná se o druhy *Bergenia bifolia*, *Bergenia cordifolia* a *Bergenia ciliata*.

Význam

Dílo *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata* od Kašpara M. Šternberka zůstává dodnes velmi důležité, neboť zavedená nomenklatura v něm použitá je stále využívána. Tato systematická klasifikace a pojmenování rostlin jsou stále platná a slouží jako základ pro další výzkum a identifikaci. Navíc dílo obsahuje velice dobré ilustrace lomikamenů, které nejenže podporují identifikaci jednotlivých druhů, ale také přispívají k estetické hodnotě celého díla. Díky těmto ilustracím je *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata* cenným zdrojem informací jak pro botaniky, tak i pro milovníky přírody a umění.

Celé dílo je psáno latinsky, což z něj činí spíše materiál určený pro odborníky než laickou veřejnost. Latinský jazyk byl v době vzniku díla tradičním jazykem vědeckých publikací, zejména v oblasti botaniky, tudíž ani Kašpar Maria netvořil v tomto případě výjimku. Nicméně pro odborníky nebo znalce latiny poskytuje tato kniha neocenitelný zdroj informací a je stále kladně hodnocena pro svou přesnost a detailnost v popisu a ilustracích lomikamenů.

5.4 Pogednánj o Bylinářstwj w Čechách / od Kasspara z Ssternberku; neyprw pro pogednánj Společnosti uměnj w gazyku německém, nynj s Antonjnem Puchmayrem w jazyku českém vydané

Práce dále pojednává o dalším Šternberkovu dílu, které bylo vybráno pro podrobnější rozbor. Jedná se o knihu *Pogednánj o Bylinářstwj w Čechách* (Šternberk, 1819), která

byla vydána v roce 1819. Původní verze vyšla již o rok dříve, tedy 1818, v Rozpravách Královské české společnosti, avšak do českého jazyka byla přeložena až rok poté. Já se budu zabývat právě touto přeloženou verzí.

Kašpar Maria se zabýval nejen přírodními vědami, kromě jiného jej fascinovala také historie. Možná právě kvůli této zálibě vzniklo dílo, které bude tato práce přibližovat. Vzniklo totiž jako snaha sjednotit terminologické názvy rostlin, především léčivých bylin, které byly v Čechách známy již od středověku. Šternberk se v této publikaci zaměřuje kromě terminologie hlavně na historii bylinkářství a historii lékařství, kde léčivé byliny hrály hlavní roli. Jak již bylo zmíněno, do českého jazyka toto dílo přeložil Antonín Jaroslav Puchmajer (viz obr. 7), český spisovatel, básník a překladatel. Jelikož se o vydání české verze velmi zasloužil, dovoluji si o něm napsat alespoň pár slov.

Antonín J. Puchmajer se narodil v roce 1769 v Týně nad Vltavou. Jako chlapec byl velice bystrý a učenlivý, již od brzkého věku hovořil plynule latinsky. Když začal studovat v Českých Budějovicích, osvojil si za krátkou dobu i jazyk německý, který poté ovládal jako mateřskou řeč. Po úspěšném absolvování gymnázia se vydal do Prahy, kde začal studovat na filozofické fakultě pražské univerzity a zaměřil se na studium cizích jazyků. Později se však jeho zájem upnul na studium teologie a roku 1796 byl vysvěcen na kněze. V roce 1806 se stal knězem v Radnicích, patřících do šternberského panství, kde založil první čtenářský spolek v Čechách. Jako jeho přítel Kašpar Maria Šternberk se i on zapojil do snahy o vznik Vlasteneckého muzea, avšak jeho založení se již nedožil (Mikuškovičová, 1969).

Obr. č. 7, Antonín Jaroslav Puchmajer, dostupné z:
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4057715>

Toto dílo bylo vybráno pro podrobnější rozbor, jelikož bylo do českého jazyka přeloženo právě A. Puchmajerem, dalším velikánem z doby národního obrození. Skutečnost, že na vydání pracovali dva takto významní lidé, vede k myšlence alespoň stručně přiblížit, o čem dílo vlastně pojednává. Navíc zde Šternberk odvádí opravdu skvělou historickou práci, poněvadž se opravdu svědomitě noří do minulosti lékařství a bylinářství a za pomoci jednotlivých pramenů utváří mapu vývoje těchto disciplín. V porovnání s předchozím probíraným dílem, ve kterém Šternberk užíval pouze stručné popisy rostlin, se zde jedná o více ucelený text, který je z pohledu čtenáře samozřejmě mnohem čtivější.

Rozbor díla

Jak zde již bylo zmíněno, dílo bylo vydáno v originále v roce 1818, o rok později bylo přeloženo Puchmajerem do českého jazyka. Touto přeloženou verzí se bude práce níže zabývat. Kniha celkově čítá 152 stran, oproti předchozím probíraným spisům je zcela bez ilustrací. Český jazyk národního obrození se značně liší od jeho nynější formy, proto může být kniha náročnější na čtení. Také je nutné si uvědomit, že i styl písma se od dnešního odlišuje, to samozřejmě komplikuje čtenáři četbu, poněvadž tehdejší novogotické písmo je jistě pro spoustu lidí velice obtížné na čtení.

Předmluva

V předmluvě díla Šternberk uvádí, že téma, kterým se hodlá zabývat v této knize, již zkoumal a popsal „ve všeobecnosti“ ve svém díle profesor Kurt Sprengel (Sprengel, 1807), německý botanik a lékař. Hrabě ze Šternberka také říká, že byt' zde byly snahy o sepsání podobného díla, jako například od Bohuslava Balbína, nikdy nevzniklo takto souhrnné dílo o historii bylinářství a lékařství na našem území. Proto cítí nutkání a povinnost ke vzniku spisu, který by souhrnně popsal lékařství a bylinářství od jejich počátků (Šternberk, 1819).

Obsah

V první kapitole se Šternberk věnuje počátkům bylinářství a lékařství v Evropě. Píše, že za časů, kdy obchod byl ještě v počátcích, a tudíž neprobíhal ve velké míře ani mezikontinentální obchod, lidé znali pouze rostliny, které se nacházely na jejich území a které mohli nějakým způsobem využít, ať už jako potravu nebo pro jejich léčivé účinky. Jako první se zaměřil na Řeky a Římany, konkrétně se zde zmiňuje o Dioscoridovi, řeckém lékaři a botanikovi, který podle Šternberka na svých cestách ve své době nasbíral a popsal nejvíce rostlin. Kromě popisu také zkoumal, jaké léčivé účinky daná rostlina má

a jak ji používat. Kašpar nicméně uvádí, že jsou tyto popisy z pohledu 19. století často velice kratičké a neúplné, avšak na jeho dobu dostačující. Další, o kom se zde zmiňuje, je Theophrastos, u kterého poukazuje na nedostatky jeho výzkumu. Celkově považuje výzkum v této době za kolébkou pozdějších přírodních věd, avšak z jeho pohledu nedostačující.

Následně se zabýval až obdobím vlády Karla IV. v Čechách. Popisuje zde jednu z nejdůležitějších událostí, která se mladému českému králi podařila, a to založení pražské univerzity. Šternberk to považuje za odrazový můstek pro rozvoj vědních disciplín v Čechách a tím pádem i velký krok pro rozvoj bylinářství a lékařství na našem území. Zmiňuje se o mnohých osobnostech, které jakkoli přispěly do rozvoje botaniky a lékařství svými spisy. Některými konkrétními spisy se zabývá hlouběji, jsou jimi např. spis z roku 1374 *Pojednání o lékařství a proti rozličným nemocem, Moci bylin pořádkem abecedním* atd. Co se týče lékařů, které Šternberk vyzdvihuje, tak jsou jimi třeba Gallus (Havel) de Summo, či později ze Strahova, který sepsal dílo *Regiment zdraví k císaři*, ve kterém zmiňuje několik rostlin, jako například petržel (*Petroselinum*), locika (*Lactuca*), šrucha (*Portulaca*), lichořeřišnice (*Nasturtium*) aj. Mezi další jeho významná díla patří *Pojednání o moči a Výtahy z knih lékařských s krátkým poznamenáním bylin*. Dalšími zmiňovanými byli Ambrož Pražský, Bartoloměj z Chlumce, bratr Mikuláš Čech, později například Jan Šindler.

Šternberk v knize uvádí opravdu obrovskou spoustu děl, která se bylinářstvím zabývají, často zmiňuje dané druhy bylin, které byly v konkrétních spisech uvedeny. Hovoří také o bylinách, které byly kdysi známy pod jinými názvy, než mají dnes.

Význam

Knihy *Pogednánj o Bylinářstwj w Čechách* může být velice složitá na čtení. Bohužel nebyla nikde k dohledání verze této knihy, která by byla přepsána do jednoho z dnešních fontů humanistického písma. Nicméně po protrpěných pár stránkách si člověk zvykne a poté už to pro něj není až takový problém. Je dobré mít u sebe novogotickou abecedu, abychom nebyli překvapeni nově vyskytnutým písmenem. Dílo, byť je psáno v českém jazyce, obsahuje také mnoho latinských názvů děl, autorů či rostlin, takže kolikrát je nutno použít i překladač či slovník, pokud člověk není zběhlý v latině. Co se českého jazyka a větné skladby týče, neměl by být problém čemukoliv porozumět, jelikož už se větná skladba tolik neliší od té dnešní.

Toto dílo je zajisté velkým přínosem pro odborníky, kteří se zabývají botanikou a historií této vědy. Šternberkův zodpovědný průzkum a pečlivá analýza historických děl z daného odvětví slouží k podrobnějšímu pochopení vývoje botaniky, v tomto případě hlavně bylinářství, a také analyzuje přínosy jednotlivých autorů k tomuto oboru. Zvláště hodnotné jsou hojné odkazy na klíčová historická díla, poskytující kontext pro nynější vědecký výzkum. Tato díla také bezesporu osvětlují historické kořeny těchto vědních disciplín. Jak již bylo uvedeno, kniha byla trochu náročnější na čtení, obsahově je výrazně orientována na odborníky, kteří mají hlubší znalosti a zájem o bylinářství, botaniku a případně historii těchto disciplín. Tato kniha jistě slouží jako bohatý zdroj informací a může být inspirací k prozkoumání zde zmiňovaných děl.

5.5 Versuch einer geognostisch-botanischen Darstellung der Flora der Vorwelt

Mezi nejvýznamnější Šternberkova díla musíme s jistotou zařadit i následující titul, kterým tato bakalářská práce bude zabývat. Jedná se o knihu *Versuch einer geognostisch-botanischen Darstellung der Flora der Vorwelt* (Šternberk, 1820-1838), v českém překladu *Pokus o geologicko-botanické zpracování pravěké květeny*, jedno ze základních děl v paleobotanice. Jedná se o první plně vědecký a komplexní přehled fosilních rostlin. Tento spis obsahuje přes 600 původních diagnóz rodů a druhů klíčových fosilních rostlin a ilustrací mnoha typových exemplářů. Kniha se dá považovat i za cenný předmět vědeckého umění, jelikož všech 100 barevných rytin jsou samy o sobě mistrovská díla. Je potřeba také říci, že kompletní soubor *Flora der Vorwelt* je poměrně vzácný a je dostupný jen v několika málo knihovnách po celém světě. Význam tohoto díla vzrostl v roce 1954, kdy Mezinárodní botanický kongres rozhodl, že datum vydání první části *Flora der Vorwelt* bude označovat počátek moderní paleobotanické nomenklatury. Dílo je rozděleno do celkem osmi částí, obvykle jsou svázané do dvou svazků (Kvaček et al., 2006).

Obsah

První ze dvou svazků se skládá ze čtyř částí a z vložených ilustrací. Druhý svazek čítá také čtyři části a vložené ilustrace rostlin. Každá jednotlivá část obsahuje úvod, ve kterém se Šternberk snaží shrnout a kriticky zrevidovat dříve publikované informace o fosilních rostlinách. Co se týče popisné části, v té Šternberk popisuje každou vybranou fosilii, v konečném součtu je zde okolo 600 rodů a druhů rostlinných fosilií. Popisy jsou co

nejdetailnější, záleželo samozřejmě na tom, jaké informace byly Šternberkovi dostupné, kolik měl fosilních exemplářů daného druhu, aby je mohl detailněji popsat apod. První čtyři části, tedy první svazek, psal v rozmezí let 1820 až 1825, druhému svazku se věnoval v letech 1833 až 1838.

V systematické části Šternberk zaznamenal názvy rodů a druhů, místa výskytu a stručný popis, kde čtenáři líčí, jak daná rostlina vypadala, jak měla například uspořádané listy, kde byla nalezena, nebo kde se jako fosilie často vyskytuje a na jakém horninovém podkladu ji nejčastěji nalezneme aj. Vždy je i přiloženo číslo ilustrace, která k dané rostlině patří. Právě v této části knihy se Šternberk úspěšně pokusil formulovat novou systematiku pro fosilní rostliny. Autoři podobných děl do té doby pojmenovávali a uspořádávali rostlinné fosilie podle uměle vytvořeného systému. Šternberk odmítal tradiční vnímání fosilií jako pouhých geologických kuriozit a formuloval přirozený systém založený na přijaté Linného klasifikaci živých rostlin. Tato část práce proto představuje první příklad moderní systematiky aplikované na fosilní rostliny, čehož je využíváno do dnes (Kvaček et al., 2006).

Je zapotřebí zde uvést příklad, jak takový popis vyhynulé rostliny v díle vypadá. Jako ukázka poslouží rod *Lepidodendron*. Jedná se o vyhynulý rod primitivních plavuňovitých rostlin.

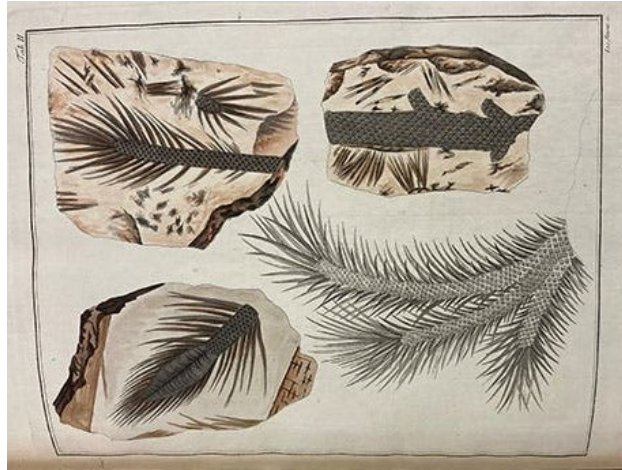
Šternberk jako první uvádí charakteristické znaky pro daný rod. Zde konkrétně se jedná o šupinatý kmen se šupinami (tzv. listové jizvy) nesoucími listy, spirálovitě obklopujícími kmen. Poté rozděluje rod *Lepidodendron* na kmen šupinovitý a kmen alveolární. Dále se již věnuje konkrétním druhům, z nich pár vybraných:

Lepidodendron dichotomum. Stromový kmen, od středu vidlice větvený, dolní šupiny vejčité, horní kosočtverečné. Šupiny na připojení listů označeny třemi vodorovnými žlázami. Listy úzké lineární, 12-18 palců dlouhé. Poté odkaz na ilustraci.

Lepidodendron crenatum. Stromový kmen, šupiny téměř kosočtvercové, na obou stranách špičaté, střední žebro vroubkované, jedna žláza na každé straně. Poté odkaz na ilustraci.

Lepidodendron alveolare. Stromový kmen, drobné šupiny mírně konkávní, téměř kulatě vejčité, označené třemi vodorovnými žlázami na bázi. Poté odkaz na ilustraci.

Celkem oba svazky obsahují 120 rodů a 591 druhů vyhynulých rostlin.

Obr. 8, ukázka ilustrace zástupců rodu *Lepidodendron*, dostupné z:

<https://www.lindahall.org/about/news/scientist-of-the-day/kaspar-maria-von-sternberg/>

Ilustrace

Ilustrace (viz obr. 8) jsou nesmírně důležitou částí této práce. Postupně je připravovalo několik malířů, jak se *Flora der Vorwelt* rozrůstala. Šternberk si najal několik významných umělců, aby detailně ztvárnili exempláře, přičemž nejdůležitějšími byli I. D. Preyssler, E. A. Auinger pro první část práce a například J. Schmedla pro část druhou. Originální malby, používané jako předloha pro rytiny jsou uloženy v Národním muzeu v Praze. Ilustrace v knize jsou velice detailní a představují opravdu věrná zobrazení fosilních rostlin (Kvaček et al., 2006).

Význam

Jedná se bezesporu o jedno z nejvýznamnějších děl z pera Kašpara Šternberka a zároveň neocenitelný pramen poznání pro současné i budoucí generace. Svou detailní a pečlivou studií pravěkého rostlinného světa se Šternberk nejen zapojil do vědeckého bádání své doby, ale lze říci, že svou dobu nemálodky předběhl. Skrze tento rozsáhlý spis nám Šternberk odkazuje důležité ponaučení o proměnlivosti života na Zemi a důležitosti studia minulosti pro lepší porozumění přítomnosti. Tato kniha je stěžejním dílem v oblasti paleontologie, konkrétně paleobotaniky, jelikož je považována za počátek novodobé paleobotanické nomenklatury. Její přesah do současnosti je rozsáhlý, protože zde Šternberk pojmenoval pravěké rostliny názvy, které skutečně dodnes v paleobotanice používáme. Šternberk zde opravdu co nejdětalněji popisuje objevené fosilie tehdejší flory a díky přiloženým ilustracím čtenářům skvostně přibližuje jakou podobu měla vegetace před miliony let. Byl jedním z prvních, kdo upozornil na to, že se rostlinný život

měnil v průběhu éry, a ve své knize také říká, jak rozlišit paleozoické rostliny od těch mezozoických nebo kenozoických.

Knihy je psána latinsky a je poměrně rozsáhlá. Obsah tohoto spisu zajímá především vědce než širokou veřejnost a je to samozřejmě pochopitelné, poněvadž se zde nachází pouze popisy rodů nebo druhů fosilního rostlinstva, což je téma spíše pro botaniky, paleontology či paleobotaniky, kteří se v dané problematice orientují. Kniha může být nicméně zajímavá i pro historiky, ať už kvůli tomu, že byla sepsána právě Šternberkem nebo díky zmiňovaným ilustracím, na kterých se podílela spousta umělců.

5.6 Nástin dějin českého hornictví

Dalším a zároveň posledním dílem z pera Kašpara Maria Šternberka, kterým se tato práce zabývá, je jeho poslední významné dílo, jež napsal již jako sedmdesáti pětiletý stařec. Jedná se o dílo *Nástin dějin českého hornictví*, v originále *Umriss der Geschichte der böhmische Bergwerks* (Šternberk, 1836). Tento spis byl vybrán hned z několika důvodů. Tím prvním je fakt, že toto dílo patří do poslední fáze Šternberkova života a tvorby, tudíž zde můžeme vidět, čím se ve svém zralém věku zabýval oproti jeho mladším letům. Dalším důvodem je příčina vzniku tohoto díla, jelikož jak jsem již bylo zmíněno v kapitole věnované závěru života, Kašpar Maria se této problematice začal věnovat právě proto, aby přiblížil vývoj hornictví na českém území, aby naznačil naše slabiny a důvod jakéhosi opoždění vůči sousedním zemím a také aby se díky této práci daly do pohybu kroky pro zlepšení stavu hornictví v našem regionu. Práce na této knize mu zabrala od prvotního shromáždění podkladů po vydání celkem pět let. Po publikaci knihy v roce 1836 začal ihned pracovat na pokračování, které vyšlo o dva roky později pod lehce pozměněným názvem *Nástin dějin hornictví a báňského zákonodárství království Českého*. Tato práce stručně popisuje oba zmiňované svazky.

Jak již bylo řečeno, důvodem vzniku díla *Nástin dějin českého hornictví* byla poněkud zanedbaná situace dolování na našem území během průmyslové revoluce. Tento nástin vznikl jako reakce na narůstající problémy a výzvy, kterým české hornictví čelilo v období rapidního průmyslového rozvoje. Autor se snažil systematicky zmapovat historii hornictví v Čechách, aby lépe porozuměl jeho současnému stavu a našel možnosti jeho zlepšení. Tímto dílem chtěl přispět k lepšímu porozumění historických

kořenů a vývoje hornického průmyslu na našem území a tím dát podnět k jeho modernizaci.

Práce se bude zabývat přepracovaným vydáním z roku 2003 (vydavatel Montanex).

Rozbor

Tato kniha se velmi čtivá, neboť je zde opravdu hodně znát, že se jedná o přepracované vydání. Je psána v českém jazyce a vzhledem k faktu, že se jedná o novější publikaci, je psána i nynější formou větné skladby. Knihu z němčiny přeložil Vladimír Síbrt v roce 1984 a tento překlad je v díle použit. Najdeme zde i kapitolu, věnovanou Kašparu Šternberkovi a jeho celoživotnímu dílu, ale tím se práce nebude zabývat, poněvadž se zaměřuje pouze na spis samotného hraběte Šternberka.

Již v úvodu díla Kašpar Maria uvádí, že jsou dějiny hornictví úzce spjaty s dějinami země. Uvádí, že *„je zcela jisté, že bohatá rudní ložiska této země, která byla pověstná po celé Evropě, přispěla do značné míry tomu, že se země zaplétala do četných vnitřních a vnějších rozporů, a aby jim bylo možné čelit, bylo stále v hornických městech v pohotovosti mužstvo a peníze.“* (Šternberk, 2003). Historická období důlního průmyslu dělí na tři základní skupiny. Tou první a podle Šternberka nejskvělejší skupinou je nejstarší hornictví, které má počátky ve 13. století a končí rokem 1421, kdy došlo ke zničení důlních děl v Jílovém a Kutné Hoře. Toto období je považováno za zlatý věk hornictví, avšak o této epoše lze podat pouze malé množství zpráv, jelikož se nám zachovalo pouze malé množství informací, jako například nejstarší horní zákony pro jihlavské a kutnohorské doly. Jako druhou éru Šternberk považuje období začátku vlády Jiřího z Poděbrad až po třicetiletou válku. Toto období je vyznačováno úsilím oživit v té době upadlé hornictví a snahou o objevení nových kovů. Třetí a zároveň poslední fáze trvá až do současnosti K. M. Šternberka a vyznačuje se v dolování nižších kovů a černého uhlí. Zároveň i hojným vydáváním jednotlivých zákonných zařízení (Šternberk, 1820).

Obsah

Co se obsahu týče, Kašpar Maria rozděluje hornictví, kterým se v díle zabývá, podle regionů. Nejdříve se zaobírá skupinou ve východních Čechách, pokračující na Moravu a zase zpět. Skupiny v díle uvedené jsou geograficky přesně popsány, znázorníme to na příkladu právě prvního souboru: *„Tato skupina začíná na panství Rychnov v Čechách, sleduje hranici přes Žďár, Polnou, Humpolec, Bělou, Šlapanov, Německý Brod do Jihlavy, Přibyslavi, Pavlova na Moravě a odsud před Lipnici a Vrbici do vnitrozemí*

k Ledči, Kostelci a Kutné Hoře v Čechách.“ (Šternberk, 2003). Následně se zabývá regiony napříč naším celým územím a celkový počet těchto skupin je devět.

V daných regionech Šternberk vždy popisuje důlní historii daného území od první zmínky, která je doložena. U každého místa či města, kde probíhaly hornické práce uvádí listinu nebo jakýkoliv jiný dokument, který dokazuje existenci důlního průmyslu na daném místě. Dále se zabývá tím, co se na každém území dolovalo a za jakých podmínek, pokud k tomu existují podklady. Všech devět regionů, které ve své knize zmiňuje rozděluje dále na samostatná města, kde dolování probíhalo a věnuje se každému zvlášť. Dějiny tohoto města dělí do dvou skupin, které jsem již uvedla – první období – od objevu dolování až do konce husitských válek a druhé období – od krále Jiřího z Poděbrad až po třicetiletou válku. Opět je potřeba na nějakém příkladu uvést, jak Šternberk v knize s informacemi pracoval a jak popis těchto důlních měst vypadal. Jako vzorové město je v práci vybrán Německý Brod, dnešní Havlíčkův Brod, který patří do prvního regionu. Jako první se, jako u všech ostatních, zabývá Šternberk nejstarším obdobím. Udává, že bylo toto město již za Přemyslovců předmětem nespočetných sporů mezi Čechy, Moravany a Uhry. Podle několika kronik se zde v nemalé míře vyskytovalo drancování dolů ze strany Uhrů, časové údaje však neuvádějí. Historicky doložitelné zprávy o existenci dolování získáváme teprve z listiny markraběte Přemysla z roku 1234. V této listině se uvádí, že jeden královský důchod ze stříbrných dolů musel být vyplácen právě Německým Brodem. Šternberk tedy datuje vznik hornického průmyslu na tomto území do počátku 13. století. Vlastní horní řád, spojen s městskými právy, byl v Německém Brodu vyhlášen v roce 1278. Během dalších pár let hornictví na tomto území upadalo vlivem změn majitelů a oblast Německého Brodu se téměř vylidnila. To se nijak zvlášť nezměnilo ani v první polovině 14. století, kdy Jan Lucemburský, v dopise zaslaném novému vlastníku Jindřichovi z Lipé, povyšuje město na horní město a doufá, že se zde opět podaří pozvednout zdejší hornictví na jeho tehdejší úroveň. Během husitských válek byli nejen místní havíři rozděleni na dvě skupiny – němečtí, kteří podporovali krále Zikmunda a čeští, kteří naopak sympatizovali s husity. Když Jan Žižka z Trocnova započal své tažení proti Zikmundovi a hornickým městům, v roce 1422 se společně střetli zrovna nedaleko Německého Brodu. Po drtivé výhře se husité obrátili právě proti Německému brodu, ten se na první výzvu nevzdal a byl dobyt útokem. Následně byl vyplněn, vypálen a doly byly údajně zničeny. Po této události zůstalo město podle kronikářů neobydlené a doly zapomenuté (Šternberk, 2003).

Po konci husitských válek se projevovaly snahy o znovuotevření německobrodských dolů, avšak buď lidskou rukou nebo vlivem času a přírody byly doly zavaleny a již se je nepodařilo opět zprovoznit. Císař Rudolf, ve snaze podpořit zdejší hornictví, udělil v roce 1588 městu Německý Brod privilegium svobodného horního města. Doufal, že tímto činem povzbudí město k dolování, ale tyto snahy zůstaly neúspěšné. Během třicetileté války to byl mor a vojenské vpády, které definitivně ukončily myšlenku německobrodského hornictví (Šternberk, 2003).

Toto byla stručná ukázka popisu jednoho z mnohých měst, kterým se Šternberk ve své práci zabývá. U významnějších důlních měst, které pokračovaly v činnosti i po husitských válkách, jako je například Kutná Hora, přidává Šternberk i třeba účetnictví z 16. století apod. Ve vydání z roku 2003 máme k dispozici i navazující dílo s názvem *Nástin dějin hornictví a báňského zákonodárství království Českého*.

Toto druhé Šternberkovo dílo, úzce spjaté s předchozím, se zabývá hlavně báňským zákonodárstvím. Tato kniha, jak sám autor uvádí, vznikla v důsledku silné potřeby reformy v oblasti hornictví na našem území. Kašpar Maria uvádí: „*Protože je všeobecně pocíťována potřeba reformy báňského zákonodárství, pospíšili jsme si s dokončením Nástinu dějin báňského zákonodárství v Království českém a věříme, že toto kritické posouzení jeho vývoje od 13. do začátku 17. století, soustředěné v tomto svazku, ulehčí práci komise, jmenované Jeho Veličenstvem císařem Františkem I. Rakouským pro vypracování nového horního zákona.*“ (Šternberk, 2003). Opět se zde Šternberk noří až do doložitelných počátků českého hornictví a hlavně zákonodárství, kdy se na našem území těžily výlučně ušlechtilé kovy, a postupně přechází do 16. století, kdy se začalo soustřeďovat i na těžbu dříve nepoužívaných neušlechtilých kovů a surovin. Byly jimi například kamence, skalice, kobalt, uhlí. Hlavním cílem tohoto díla bylo tedy přimět panovníka k modernizaci horních zákonů.

Význam

Tato kniha, vydaná v první polovině 19. století, představuje důležitý pramen, který poskytuje nahlédnutí do světa hornictví v Českých zemích. Hornictví tvořilo nedílnou součást českého hospodářství již po staletí. Díky bohatým ložiskům rud a nerostů se hornictví stalo klíčovým odvětvím, které ovlivňovalo nejen ekonomický, ale i sociální vývoj země. Nebylo tomu jinak ani v 19. století, kdy se za probíhající průmyslové revoluce začal klást obrovský důraz právě na získávání materiálu potřebného pro další

zpracování. Kašpar Maria Šternberk si toho byl samozřejmě vědom a rozhodl se tuto problematiku detailněji zkoumat a vypracovat práci, která by mapovala vývoj důlního průmyslu na našem území. Při zpracovávání této studie měl Šternberk přístup k pramenům jednotlivých horních měst a díky tomu vzniklo opravdu pozoruhodné dílo, které popisuje postupný rozvoj tohoto odvětví. Jak již bylo zmiňováno kniha *Nástin dějin českého hornictví* i pokračování *Nástin dějin hornictví a báňského zákonodárství království Českého*, byly vydány hlavně kvůli neideální situaci, ve které se české hornictví nacházelo. Autor se tímto dílem snažil přispět ke zlepšení této problematiky. Zároveň se jedná o opravdu skvěle odvedenou práci historika, tudíž pokud se někdo zabývá dějinami hornictví nebo třeba historií měst, která jsou v díle zmíněna, je tato kniha opravdu cenným zdrojem informací.

6 Závěr

V závěru této bakalářské práce, která hlouběji zkoumá život a dílo Kašpara hraběte ze Šternberka, nelze než zdůraznit jeho význam nejen v rámci českého, ale i evropského intelektuálního kontextu 19. století. Jeho životní příběh, bohatý na cestovatelské zkušenosti, politickou angažovanost a hlubokou vášeň pro vědu, nám poskytuje vhled do doby, kdy se Čechy zapojily do centra intelektuálního dění.

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit život tohoto významného vědce a dobu, ve které žil. Práce kladla důraz na důležité události, které se během Šternberkova života odehrály a nějakým způsobem jej ovlivňovaly, ať už v jeho kariéře či osobním životě. Dalším cílem byl rozbor několika vybraných autorových děl, která byla vybírána na základě jejich různorodosti a odlišností. Analyzujeme-li tato díla, vidíme, že se Šternberk neomezoval pouze na jednu oblast vědy, ale svými poznatky a znalostmi přispěl do mnoha odvětví vědních oborů. Tato práce by mohla být podnětem k rozboru dalších Kašparových děl, kterých je opravdu velké množství. Může inspirovat k hlubšímu výzkumu jeho spisů, článků v periodických či osobních sbírkách, které nám podávají svědectví o vývoji botanických a geologických vědních oborů v první polovině 19. století.

7 Seznam použitých zdrojů a literatury

Použitá literatura

1. DARWIN, Charles. *O původu druhů*. 1859.
2. HALADA, Jan. *Osvícenství – věk rozumu*. Státní pedagogické nakladatelství, 1984.
3. HANUŠ, Josef. *Národní museum a naše obrození I*. Praha, 1921.
4. HAULBERT, Josef. *České osvícenství*. Nakladatelství Svoboda, 1986.
5. HAULBERT, Josef. *Kašpar M. Šternberk, přírodovědec a geolog*. Praha, 1988.
6. HOLUB, LYER. *Stručný etymologický slovník jazyka českého*. Praha, 1968.
7. HORNÝ, Radvan. *Nejkrásnější lomikameny*. Academia, 1985.
8. HOSTIČKA, Miloš. *Komorní hůrka, chráněný přírodní útvar*. Plzeň, 1970.
9. IM HOF, Ulrich. *Evropa a osvícenství*. Nakladatelství Lidové noviny, 2001.
10. JUŘÍK, Pavel. *Šternberkové, panský rod v Čechách a na Moravě*. Universum, 2013.
11. LINNÉ, Carl. *Genera Plantarum*. 1737.
12. MAJER, Jiří. *Kašpar Šternberk a jeho doba*. Příbram, 1988.
13. MIKUŠKOVIČOVÁ, Jiřina. *Antonín Jaroslav Puchmajer*. Týn nad Vltavou, 1969.
14. NEBESKÝ, Václav Bolemír. *Dějiny musea království českého*. Praha, 1868.
15. PALACKÝ, František. *Leben des Grafen Kaspar Sternberg*. 1868.
16. PELCL, František Martin. *Paměti*. Praha (Fr. Borový), 1931.
17. POKLUDA, Zdeněk. *Moravští Šternberkové: panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*. Praha, 2012.
18. SPRENGELII, Curtii. *Historia Rei herbariæ*. Amsterdam, 1807.
19. ŠTERNBERK, Kašpar Maria. *Nástin dějin českého hornictví*. Ostrava, 2003.
20. ŠTERNBERK, Kašpar Maria. *Versuch einer geognostisch-botanischen Darstellung der Flora der Vorwelt*, Řezno, 1820-1838.
21. ŠTERNBERK, Kašpar Maria. *Pogednánj o Bylinářstwju w Čechách*. Praha, 1819.
22. ŠTERNBERK, Kašpar Maria. *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata*. Řezno, 1810.
23. ŠTERNBERK, Kašpar Maria. *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata*. Řezno, 1822.
24. ŠTERNBERK, Kašpar Maria. *Revisio Saxifragarum iconibus illustrata*. Praha, 1831.
25. ŠTERNBERK, Kašpar Maria. *Umriss der Geschichte der bömische Bergwerks*. Praha, 1836.

26. ŠTERNBERK, Kašpar Maria. *Umrisse der Geschichte des Bergbaues und der Berggesetzgebung des Königreichs Böhmen*. Praha, 1838.
27. TINKOVÁ, Daniela. *Osvícenství v Českých zemích I*. Nakladatelství Lidové noviny, 2022.
28. VLASÁK, Antonín Norbert. *Hrad Český Šternberk na Sázavě a jeho okolí*. Tábor, 1901.

Články v periodících

1. Hesperus, Prag: Johann Gotfried Calvea, 1809-1822, 12.1812
2. Hesperus, Prag: Johann Gotfries Calvea, 1809-1822, 1813
3. KVAČEK, J., KVAČEK Z. Sternberg's work Flora der Vorwelt. Časopis Národního muzea v Praze, Řada přírodovědná, 158(1-4), 1992.
4. NĚMEJC, František. Základní myšlenka a význam práce Kašpara hraběte Šternberka v české paleobotanice. Časopis národního muzea, oddíl přírodovědný, roč. 133, 1939.
5. SKOČDOPOLOVÁ, Blanka. Kašpar Šternberk – zakladatel botanických sbírek Národního muzea. Čas. Nár. Muz., řada přírodověd., Vol. 158. Praha, 1992.

Internetové zdroje

1. Esbirky.cz – kulturní dědictví online: Založení Národního muzea – provolání [online], [citováno dne 2. 1. 2024]. Dostupné z WWW: <https://www.esbirky.cz/predmet/76571>
2. Kvaček J., Fiferová P., Bokr P., Tomas R., Dašková J. Kašpar Maria Sternberg – Versuch einer geognostisch-botanischen Darstellung der Flora der Vorwelt. National Museum, Prague, 2006. [citováno dne 27.2.2024] Dostupné z WWW: http://www.geology.cz/aps/dvd_stbg/project.htm
3. Rukopis královédvorský [online]. V MKP 1. vyd., Praha: Městská knihovna v Praze, 2011 [citováno dne 16.12.2023]. Dostupné z WWW: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/62/09/39/rukopis_kralovedvorsky.pdf
4. Znaky rodů českých, vydané při časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze, roč. II (1894) až X (1902). [citováno dne 19.12.2023]. Dostupné z WWW: <http://www.historie.hranet.cz/heraldika/pdf/kral1902.pdf>

Kvalifikační práce

HEJKOVÁ, Sandra. *Kašpar Maria Šternberk a jeho panství na Březině*, 2012.
[Bakalářská práce, Západočeská univerzita v Plzni].

8 Obrázky

Obr. 1 – Zdroj: portrét od Alexandra Clarota, 1818, Vitouchová Veronika, In lib.cas.cz [online], 2015 [cit. 19.1.2024]. Dostupné z:

https://www.lib.cas.cz/casopis_informace/kaspar-sternberk/

Obr. 2 – Zdroj: Petr Karlíček, In turistika.cz [online]. 9.11.2008 [cit. 19.1.2024].

Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/komorni-hurka-kammerbuhl/detail>

Obr. 3 – Esbirky.cz – kulturní dědictví on-line: Založení Národního muzea – provolání [online]. [citováno dne 24.01.2024]. Dostupné z: <https://www.esbirky.cz/predmet/76571>

Obr. 4 – Tadeáš Haenke, volné dílo, [cit. 19.1.2024]. Dostupné z:

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1795900>

Obr. 5 – Zdroj: Jiří Uher, In botany.cz [online], 15. 6. 2019 [cit. 19.1.2024]. Dostupné z:

<https://botany.cz/cs/saxifraga-cartilaginea/>

Obr. 6 – ukázka ilustrace, ŠTERNBERK, Řezno, 1810, [cit. 27.12.2023]. Dostupné z:

<https://books.google.cz/books?pg=PR7&id=SjnpmgEACAAJ&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

Obr. 7 – Antonín Jaroslav Puchmajer, autor neznámý, volné dílo, [cit. 10.2.2024].

Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4057715>

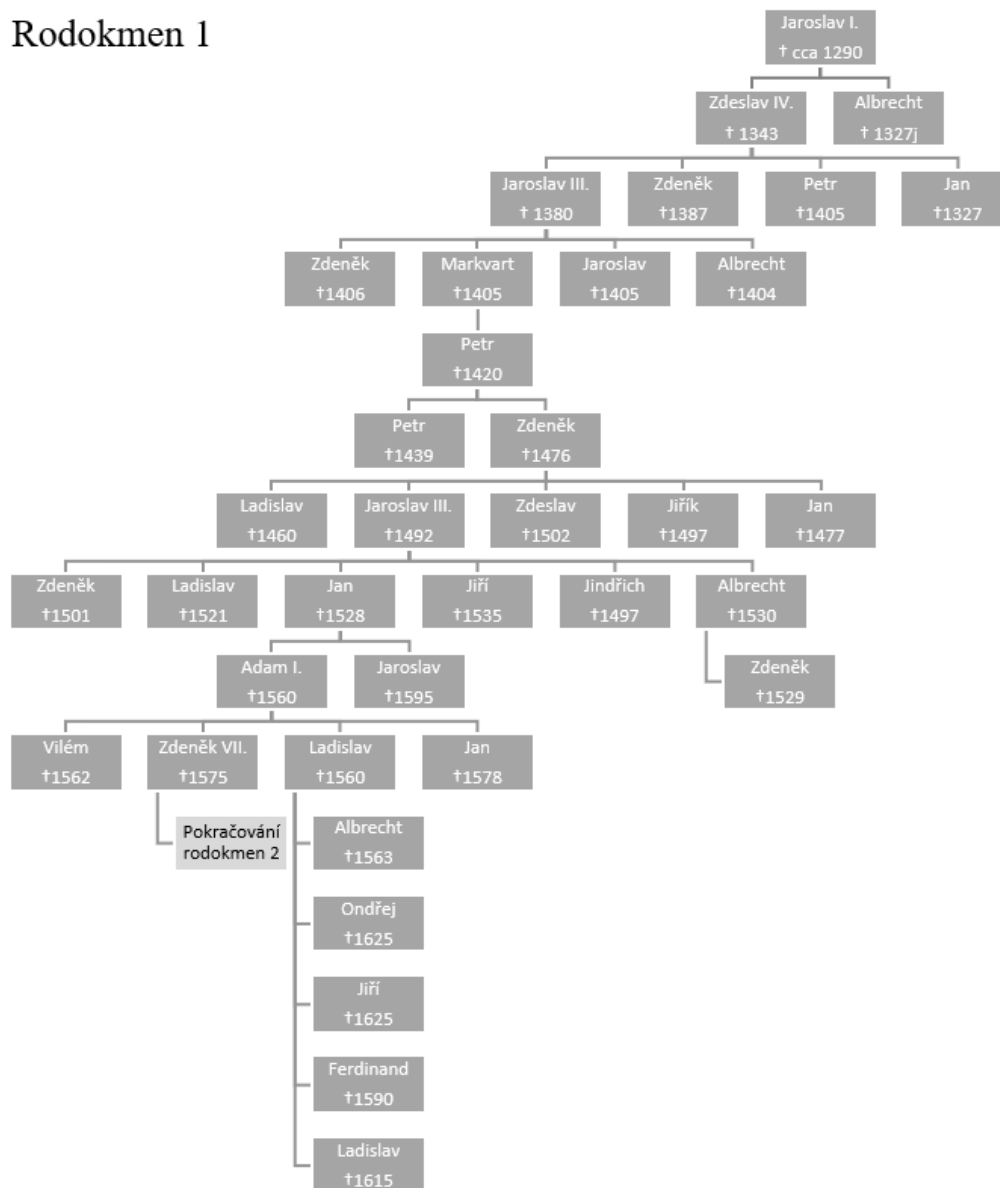
Obr. 8 – ukázka ilustrace zástupců rodu *Lepidodendron*, [cit. 10.3.2024]. Dostupné z:

<https://www.lindahall.org/about/news/scientist-of-the-day/kaspar-maria-von-sternberg/>

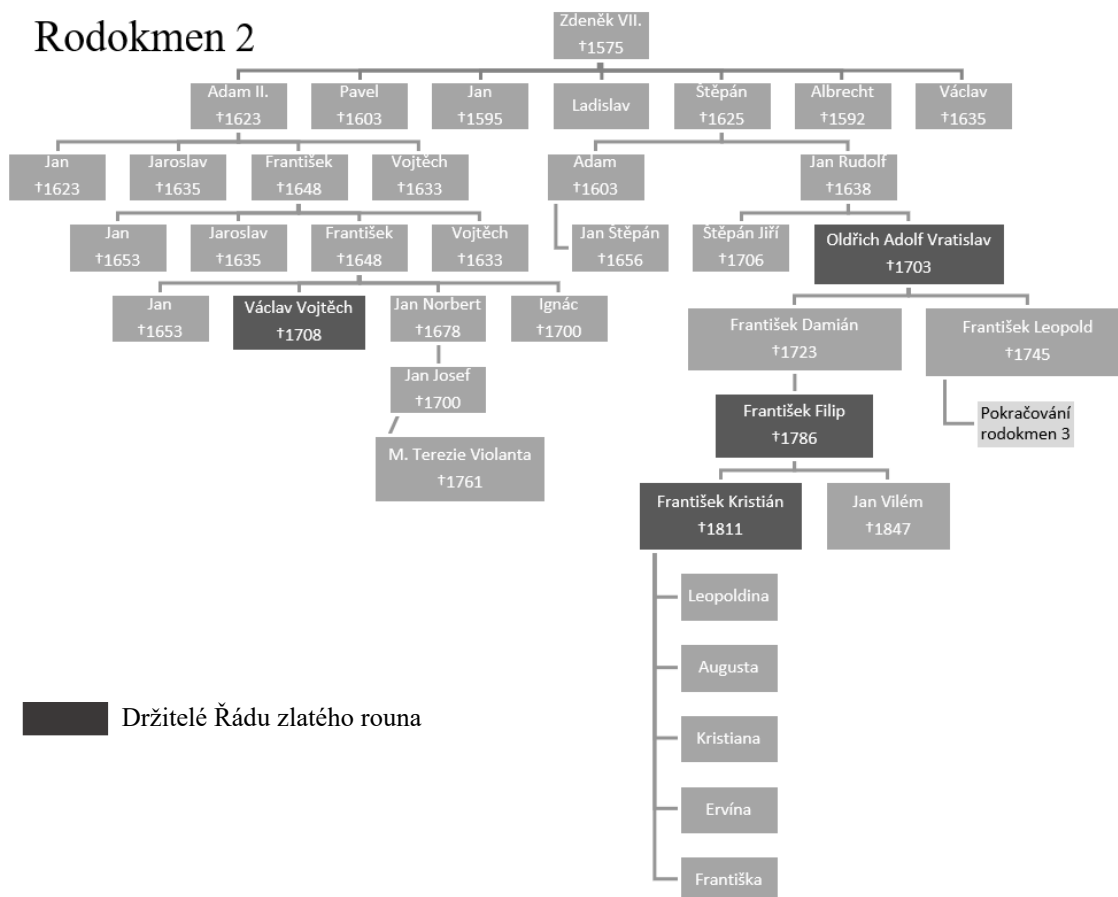
9 Seznam příloh

Příloha č. 1 – rodokmen české větve Šternberků

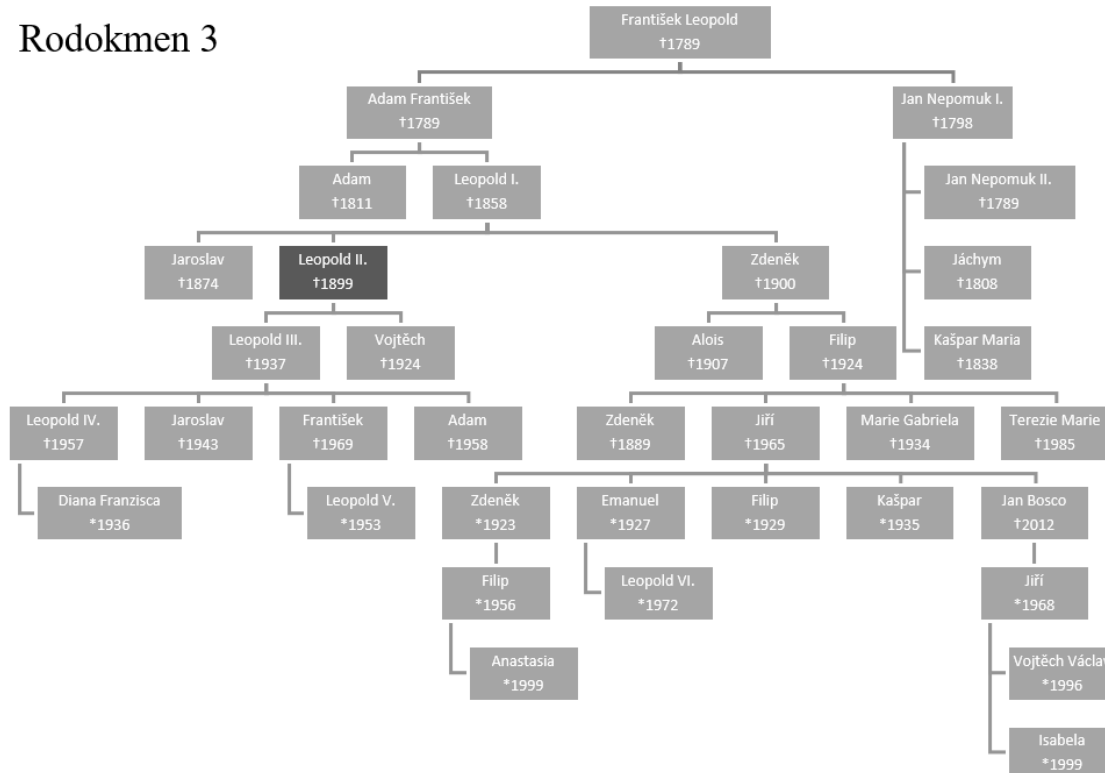
Rodokmen 1

Rodokmen 2

Rodokmen 3

Blitum capitatum*

Ist in Oesterreich, z. B. in Wien Niemand, der die Pflanzen Oesterreichs, besonders Gebirgspflanzen gegen andere, z. B. böhmische vertauschen möchte? Wie lange wird Böhmen, oder Oesterreich noch des Glücks entbehren müssen, Naturalienkabinette, oder ein Museum der Naturkunde, wie Steyermark durch den Erzherzog Johann zu erhalten, wo sich Wissbegierige unterrichten könnten? Wie viele Seltenheiten, Merkwürdigkeiten und Schätze sind noch in den Klöstern, wie bei mir in Hohensfurt, z. B. zu finden, deren Ueberfluß oder Duplikate entweder durch Freygebigkeit oder durch Bitten und Ueberredung sehr bald den Grund zu einem Kreismuseum legen würden. Aber es ist zu befürchten, daß dieser Wunsch noch lange ein *pium desiderium* bleiben dürfte, da in dieser Hinsicht sich gar keine Kräfte regen; Niemand außer Ihnen und mir dafür spricht, und unser Rufen wahrscheinlich zu schwach ist, um von denen gehört zu werden, die hierin helfen könnten. Da wir aber in Böhmen so treffliche Patrioten von hohem Adel, Rang und Vermögen besitzen, so ist es ein Wunder, daß man die Möglichkeit solcher Anstalten nicht einsehen sollte. *)

Hohensfurt im Oktober 1811.

N e n n i n g, Bundarzt.

*) Gut Ding will Weile haben. Die Zeiten waren und sind noch nicht günstig. Unser Geldwesen muß regulirt, der Friede überall gesichert seyn; dann erst kann man patriotische Unternehmungen dieser Art erwarten. Auch sind erst noch viel dringendere Bedürfnisse zu befriedigen. Indessen, wer weiß, wo das zweckmäßige Wort des Verfassers früher die Ausführung veranlaßt?
D. P.

Príloha č. 3 – seznam druhů rodu *Saxifraga* v díle z roku 1810

<i>Saxifraga</i> adscendens	<i>Saxifraga</i> decipiens	<i>Saxifraga</i> moschata	<i>Saxifraga</i> Spathulata
<i>Saxifraga</i> aizoides	<i>Saxifraga</i> depressa	<i>Saxifraga</i> muscoides	<i>Saxifraga</i> Stellaris
<i>Saxifraga</i> aizoon (major)	<i>Saxifraga</i> diapiensoides	<i>Saxifraga</i> mutata	<i>Saxifraga</i> Sternbergii
<i>Saxifraga</i> aizoon (minor)	<i>Saxifraga</i> dichotoma	<i>Saxifraga</i> nervosa	<i>Saxifraga</i> tenella
<i>Saxifraga</i> ajugaefolia	<i>Saxifraga</i> divaricata	<i>Saxifraga</i> nitida	<i>Saxifraga</i> tenera
<i>Saxifraga</i> altaica	<i>Saxifraga</i> elongata	<i>Saxifraga</i> nivalis	<i>Saxifraga</i> trichodes
<i>Saxifraga</i> androsacea	<i>Saxifraga</i> exarata	<i>Saxifraga</i> oppositifolia	<i>Saxifraga</i> tricuspidata
<i>Saxifraga</i> annua	<i>Saxifraga</i> flagellaris	<i>Saxifraga</i> orientalis	<i>Saxifraga</i> tridactylites
<i>Saxifraga</i> aphylla	<i>Saxifraga</i> geum	<i>Saxifraga</i> palmata	<i>Saxifraga</i> trifurcata
<i>Saxifraga</i> aquatica	<i>Saxifraga</i> geranioides	<i>Saxifraga</i> paradoxa	<i>Saxifraga</i> umbrosa
<i>Saxifraga</i> arachnoidea	<i>Saxifraga</i> globulifera	<i>Saxifraga</i> pedemontana	<i>Saxifraga</i> VahlII
<i>Saxifraga</i> arenarioides	<i>Saxifraga</i> granulata	<i>Saxifraga</i> pennsylvanica	<i>Saxifraga</i> Vandellii
<i>Saxifraga</i> aretioides	<i>Saxifraga</i> grandiflora	<i>Saxifraga</i> pentadactylis	<i>Saxifraga</i> vernalis
<i>Saxifraga</i> aspera	<i>Saxifraga</i> groenlandica	<i>Saxifraga</i> petraea	<i>Saxifraga</i> veronicaefolia
<i>Saxifraga</i> atropurpurea	<i>Saxifraga</i> haederacea	<i>Saxifraga</i> peruviana	<i>Saxifraga</i> villosa
<i>Saxifraga</i> autumnalis	<i>Saxifraga</i> heterophylla	<i>Saxifraga</i> planifolia	<i>Saxifraga</i> virginensis
<i>Saxifraga</i> Bellardi	<i>Saxifraga</i> Hirculus	<i>Saxifraga</i> Ponae	
<i>Saxifraga</i> biflora	<i>Saxifraga</i> hieracifolia	<i>Saxifraga</i> prorepens	
<i>Saxifraga</i> bronchialis	<i>Saxifraga</i> hirsuta	<i>Saxifraga</i> pubescens	
<i>Saxifraga</i> bryoides	<i>Saxifraga</i> Hohenwartii	<i>Saxifraga</i> punctata	
<i>Saxifraga</i> bulbifera	<i>Saxifraga</i> Hohenwartii β	<i>Saxifraga</i> pyramidalis	
<i>Saxifraga</i> Burseriana	<i>Saxifraga</i> hybrida	<i>Saxifraga</i> pyrenaica	
<i>Saxifraga</i> calyciflora	<i>Saxifraga</i> hypnoides	<i>Saxifraga</i> recta	
<i>Saxifraga</i> capitata	<i>Saxifraga</i> intacta	<i>Saxifraga</i> recurvifolia	
<i>Saxifraga</i> cartilaginea	<i>Saxifraga</i> intricata	<i>Saxifraga</i> repanda	
<i>Saxifraga</i> cernua	<i>Saxifraga</i> irrigua	<i>Saxifraga</i> reticulata	
<i>Saxifraga</i> caesia	<i>Saxifraga</i> juniperina	<i>Saxifraga</i> retusa	
<i>Saxifraga</i> caespitosa	<i>Saxifraga</i> ladanifera	<i>Saxifraga</i> rivularis	
<i>Saxifraga</i> ceratophylla	<i>Saxifraga</i> Lapeyrousii	<i>Saxifraga</i> rotundifolia	
<i>Saxifraga</i> Clusii	<i>Saxifraga</i> laevis	<i>Saxifraga</i> rupestris	
<i>Saxifraga</i> condensata	<i>Saxifraga</i> leptophylla	<i>Saxifraga</i> scapigera	
<i>Saxifraga</i> controversa	<i>Saxifraga</i> leucanthemifolia	<i>Saxifraga</i> Scopoli	
<i>Saxifraga</i> controversa β	<i>Saxifraga</i> lingulata	<i>Saxifraga</i> Sedoides	
<i>Saxifraga</i> crustata	<i>Saxifraga</i> longifolia	<i>Saxifraga</i> Sedoides β	
<i>Saxifraga</i> cuneata	<i>Saxifraga</i> luteopurpurea	<i>Saxifraga</i> Seguierii	
<i>Saxifraga</i> cuneifolia	<i>Saxifraga</i> magellanica	<i>Saxifraga</i> Sibirica	
<i>Saxifraga</i> cymbalaria	<i>Saxifraga</i> media	<i>Saxifraga</i> spathularis	
<i>Saxifraga</i> cymosa	<i>Saxifraga</i> melaleuca	<i>Saxifraga</i> spinosa	
<i>Saxifraga</i> davurica	<i>Saxifraga</i> mixta	<i>Saxifraga</i> Sponhemica	

Příloha č. 4 – seznam druhů rodu *Saxifraga* v suplementu z roku 1822

Nově zmíněné druhy rodu *Saxifraga* v díle z roku 1822

<i>Saxifraga</i>	AMPLEXIFOLIA	<i>Saxifraga</i>	MARGINATA
<i>Saxifraga</i>	COMPACTA	<i>Saxifraga</i>	MELALEUCA
<i>Saxifraga</i>	DAVURICA	<i>Saxifraga</i>	MERKII
<i>Saxifraga</i>	ESCHHOLZII	<i>Saxifraga</i>	NEGLECTA
<i>Saxifraga</i>	EXILIS	<i>Saxifraga</i>	PAUCIFLORA
<i>Saxifraga</i>	FLAVESCENS	<i>Saxifraga</i>	SCHRADERI
<i>Saxifraga</i>	GRACILIS	<i>Saxifraga</i>	STEPHANIANA
<i>Saxifraga</i>	CHAMISSOL	<i>Saxifraga</i>	UNIFLORA

Znovu zmiňované

<i>Saxifraga</i>	ANDROSACEA	<i>Saxifraga</i>	NIVALIS
<i>Saxifraga</i>	AIZOIDES	<i>Saxifraga</i>	POROPHYLLA
<i>Saxifraga</i>	ELONGATA	<i>Saxifraga</i>	PUBESCENS
<i>Saxifraga</i>	HIERACIFOLIA	<i>Saxifraga</i>	PUNCTATA
<i>Saxifraga</i>	MUSCOIDES	<i>Saxifraga</i>	VIRGINICA

Příloha č. 5 – Seznam druhů rodu *Saxifraga* v suplementu z roku 1831

<i>Saxifraga</i>	GEUM	<i>Saxifraga</i>	ROTUNDIFOLIA	<i>Saxifraga</i>	DIVERSIFOLIA
<i>Saxifraga</i>	HIRSUTA	<i>Saxifraga</i>	SIEVERSIANA	<i>Saxifraga</i>	CERNUA
<i>Saxifraga</i>	SERRATA	<i>Saxifraga</i>	JAMESII	<i>Saxifraga</i>	SIBIRICA
<i>Saxifraga</i>	UMBROSA	<i>Saxifraga</i>	CYMBALARIA	<i>Saxifraga</i>	STEPHANIANA
<i>Saxifraga</i>	CUNEIFOLIA	<i>Saxifraga</i>	HIRCULUS	<i>Saxifraga</i>	CARPATICA
<i>Saxifraga</i>	HYBRIDA	<i>Saxifraga</i>	PROREPENS	<i>Saxifraga</i>	ODONTOPHYLLA
<i>Saxifraga</i>	PUNCTATA	<i>Saxifraga</i>	SCAPIGERA	<i>Saxifraga</i>	ASARIFOLIA
<i>Saxifraga</i>	GRACILIS	<i>Saxifraga</i>	FLAGELLARIUS	<i>Saxifraga</i>	ELEGANS
<i>Saxifraga</i>	SPICATA	<i>Saxifraga</i>	MERKII	<i>Saxifraga</i>	PUSILLA
<i>Saxifraga</i>	NELSONIANA	<i>Saxifraga</i>	PALLASIANA	<i>Saxifraga</i>	NEGLECTA
<i>Saxifraga</i>	ARGUTA	<i>Saxifraga</i>	HISPIDULA	<i>Saxifraga</i>	NUDICAULIS
<i>Saxifraga</i>	TUBEROSA	<i>Saxifraga</i>	EVOLVULOIDES	<i>Saxifraga</i>	BRACTEATA
<i>Saxifraga</i>	UNALASCHCENSIS	<i>Saxifraga</i>	WALLICHIANA	<i>Saxifraga</i>	NUTANS
<i>Saxifraga</i>	CALYCINA	<i>Saxifraga</i>	BRACHYPODA	<i>Saxifraga</i>	MOLLIS
<i>Saxifraga</i>	MEYERI	<i>Saxifraga</i>	FILICAULIS	<i>Saxifraga</i>	RIVULARIS
<i>Saxifraga</i>	EROSA	<i>Saxifraga</i>	BRONCHIALIS	<i>Saxifraga</i>	HYPERBOREA
<i>Saxifraga</i>	SARMENTOSA	<i>Saxifraga</i>	MULTIFLORA	<i>Saxifraga</i>	FLEXUOSA
<i>Saxifraga</i>	CHINENSIS	<i>Saxifraga</i>	ASPERA	<i>Saxifraga</i>	VAGINATA
<i>Saxifraga</i>	CUSCUTAIFORMIS	<i>Saxifraga</i>	BRYOIDES	<i>Saxifraga</i>	PETIOLARIS

Saxifraga	STELLARIS	Saxifraga	BRUNONIANA	Saxifraga	HEDERACEA
Saxifraga	LEUCANTHEMIFOLIA	Saxifraga	CHERLEROIDES	Saxifraga	PALLIDA
Saxifraga	STRIGOSA	Saxifraga	LAEVIS	Saxifraga	AMPLEXIFOLIA
Saxifraga	DIVERSIFOLIA	Saxifraga	AIZOIDES	Saxifraga	HIERACIFOLIA
Saxifraga	CERNUA	Saxifraga	PARNASSIFOLIA	Saxifraga	SEMIPUBESCENS
Saxifraga	SIBIRICA	Saxifraga	MOORKROFTIANA	Saxifraga	PENNSYLVANICA
Saxifraga	DAVURICA	Saxifraga	JUNIPERINA	Saxifraga	REDOWSKYANA
Saxifraga	MELALEUCA	Saxifraga	COTYLEDON	Saxifraga	VALDENSIS
Saxifraga	ELONGATA	Saxifraga	CARTILAGINEA	Saxifraga	CAESIA
Saxifraga	VIRGINIENSIS	Saxifraga	AIZOON	Saxifraga	GLABELLA
Saxifraga	PAUCIFLORA	Saxifraga	BESLERI	Saxifraga	SQUARROSA
Saxifraga	NIVALIS	Saxifraga	LINGULATA	Saxifraga	DIAPENSIOIDES
Saxifraga	LONGISCAPA	Saxifraga	LONGIFOLIA	Saxifraga	VANDELLII
Saxifraga	MUTATA	Saxifraga	FLORULENTA	Saxifraga	BURSERIANA
Saxifraga	LUTEOPURPUREA	Saxifraga	MEDIA	Saxifraga	TENELLA
Saxifraga	ARETIOIDES	Saxifraga	MARGINATA	Saxifraga	SEDOIDES
Saxifraga	PATENS	Saxifraga	ROCHELIANA	Saxifraga	SPATHULATA
Saxifraga	BICOLOR	Saxifraga	RAMULOSA	Saxifraga	APHYLLA
Saxifraga	TRICUSPIDATA	Saxifraga	DECIPIENS	Saxifraga	ADSCENDENS
Saxifraga	PLANIFOLIA	Saxifraga	TRIFURCATA	Saxifraga	TRIDACTYLITES
Saxifraga	SEGUIERII	Saxifraga	OBTUSIFIDA	Saxifraga	PETRAEA
Saxifraga	ANDROSACEA	Saxifraga	LATIFIDA	Saxifraga	ARACHNOIDEA
Saxifraga	DEPRESSA	Saxifraga	INCURVIFOLIA	Saxifraga	PARADOXA
Saxifraga	MUSCOIDES	Saxifraga	DENUDATA	Saxifraga	ESCHSCHOLTZII
Saxifraga	PYGMAEA	Saxifraga	PULCHELLA	Saxifraga	FIMBRIATA
Saxifraga	TEREKTENSIS	Saxifraga	GLOBULIFERA	Saxifraga	BIFLORA
Saxifraga	MOSCHATA	Saxifraga	HYPNOIDES	Saxifraga	OPPOSITIFOLIA
Saxifraga	CAESPITOSA	Saxifraga	LEPTOPHYLLA	Saxifraga	RETUSA
Saxifraga	UNIFLORA	Saxifraga	TRIDENTATA	Saxifraga	SERPYLLIFOLIA
Saxifraga	SILENAEFLORA	Saxifraga	AQUATICA	Saxifraga	SPINULOSA
Saxifraga	TENORII	Saxifraga	PEDATIFIDA	Saxifraga	STELLERIANA
Saxifraga	EXARATA	Saxifraga	LEAETEVIRENS	Saxifraga	NITIDA
Saxifraga	MIXTA	Saxifraga	FRAGILIS	Saxifraga	FERRUGINEA
Saxifraga	INTRICATA	Saxifraga	IRRIGUA	Saxifraga	EXILIS
Saxifraga	SECUNDA X	Saxifraga	GERANIOIDES	Saxifraga	CUNEATA
Saxifraga	PENTADACTYLIS	Saxifraga	LADANIFERA	Saxifraga	CILIARIS
Saxifraga	AJUGIFOLIA	Saxifraga	CANDOLLII	Saxifraga	MADERENSIS
Saxifraga	CLARIONI	Saxifraga	PROSTII	Saxifraga	QUINQUEFIDA
Saxifraga	CAPITATA	Saxifraga	PEDEMONTANA	Saxifraga	VISCOSA
Saxifraga	CORDILLERARUM	Saxifraga	GRANULATA	Saxifraga	LANCEOLATA
Saxifraga	PAVONII	Saxifraga	BULBIFERA	Saxifraga	PANICULATA
Saxifraga	PERUVIANA	Saxifraga	RUSSI	Saxifraga	ALTIFIDA
Saxifraga	ADENODES	Saxifraga	DICHOTOMA		